

Ronnie Lyng Sneisen

Bruk av friluftsliv i miljøterapeutisk arbeid

En kvalitativ studie om tidligere beboeres erfaring med friluftsliv i botiden på en barnevernsinstitusjon

Masteroppgave i Barn og unges psykiske helse

Veileder: Gro Ulset

Trondheim, november 2018

Ronnie Lyng Sneisen

Bruk av friluftsliv i miljøterapeutisk arbeid

En kvalitativ studie om tidligere beboeres erfaring med friluftsliv i botiden på en barnevernsinstitusjon

Masteroppgave i Barn og unges psykiske helse
Veileder: Gro Ulset
Trondheim, november 2018

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for medisin og helsevitenskap
Institutt for psykisk helse

Forord

Dette masterprosjektet har gitt meg innsikt i rike erfaringer og ærlige fortellinger fra fire unike mennesker. Arbeidet som har vært knyttet til denne studien har ført meg til litteratur og teori som for meg har vært ny, lærerik og oppsiktsvekkende. Det har vært en krevende prosess å stå i, men jeg ville ikke vært det foruten.

Jeg vil rette en stor og ydmyk takk til informantene som har dannet grunnlaget for denne masteroppgaven.

Tusen takk til alle barn unge og kolleger jeg har fått muligheten til å dra på tur med i mitt arbeid som miljøterapeut. Jeg har lært utrolig mye av dere alle.

En stor takk til Sigrid for transkribering, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge i Midt-Norge, og Ilaria for fleksible løsninger, og til alle dere som har hjulpet meg med korrektur og gjennomlesing av oppgaven.

For å realisere dette arbeidet har jeg vært avhengig av en god veileder som hele veien har gitt meg tydelige og konstruktive tilbakemeldinger. Jeg vil derfor rette en stor takk til Gro Ulset.

Sist, men ikke minst vil jeg rette en stor takk til Renate, Pia og Jesper for fantastisk støtte, forståelse og tålmodighet.

Trondheim oktober 2018

Ronnie Lyng Sneisen

Abstract

It is established as a national goal that all children and adolescents should be able to develop an outdoor life experience regardless of their upbringing conditions (Kurtze, Eikemo and Hem, 2009) The goal of this study was to achieve insight into previous residents' experience of outdoor life during their stay at one particular child welfare institution. In addition how they developed social interaction and relational competence as a result of outdoor life. This study has been conducted with a qualitative descriptive method, anchored in phenomenological thinking. The study is retrospective and the informants refer to experiences in the past. The data material is derived from four semi conducted depth interviews with four former residents, from the same institution. Participants were recruited through the institution's daily manager. The analysis in this study was conducted on the basis of systematic text condensation. Findings made in this study show that outdoor living has given residents a wide range of experiences related to outdoor activities in their stay at the institution. Further the study reveals that their outdoor experiences have had a major impact when it comes to the resident's knowledge regarding relational competence. Several of the informants states that they got calmer, more satisfied, felt more secure, received more confidence to others and felt a sense of achievement and belonging when they describe their experience with outdoor activities during their stay at the institution. Based on the findings in this study, I would encourage milieu therapists and owners of child welfare institutions to explore all the opportunities that outdoor life in milieu therapeutic work .

Innholdsfortegnelse

Forord.....	1
Abstract	3
1. Innledning.....	7
1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål.....	8
2. Kunnskapsgrunnlag	9
2.1 Miljøterapi.....	9
2.2 Friluftsliv.....	11
2.3 Friluftsliv og folkehelse	12
2.4 Mestring og lek i naturen	13
2.5 Friluftsliv i miljøterapeutisk arbeid.....	16
2.6 Relasjon og tilknytning	18
2.7 Sosialisering og vennskap.....	20
2.8 Medvirkning.....	21
3. Metode.....	23
3.1 Vitenskapsteori.....	23
3.2 Kvalitativt forskningsdesign	24
3.3 Institusjonens organisering og verdigrunnlag	26
3.4 Forskning på egen arbeidsplass.....	27
3.5 Utvalg og rekruttering	27
3.6 Gjennomføring av intervjuer og transkribering	29
3.7 Analyse- systematisk tekstkondensering.....	30
3.8 Metodediskusjon	33
3.9 Etske betraktninger	37
4. Presentasjon av funn.....	39
4.1 Betydningen av relasjoner og et mangfold av delte opplevelser.....	41
4.1.1 Samvær og samtaler i uterommet	41
4.1.2 Friluftsliv bygger relasjoner	42
4.1.3 Trygge, ekte, og turvante voksne, som ønsker å drive med friluftsliv	45
4.2 Mestring og opplevelse av friluftsliv gir varige erfaringer nytelse glede og ro	47
4.1.1 Mestring og lek via mangfold i aktivitet og steder å dra til.....	47
4.1.2 Fysisk utfoldelse, nytelse og ro	49
4.1.3 Tidligere friluftslivserfaring har betydning for opplevelsen	51
4.1.4 Friluftsliv som en del av livet nå.....	52
5. Drøfting av funn	55
5.1 Tilfredshet, mestringsopplevelser og læring i forbindelse med friluftslivsaktiviteter	55

5.2 Dedikerte miljøterapeuter, betydningsfulle relasjoner og miljøterapeutiske rammer	56
5.3 Jevnaldersrelasjoner i friluftslivsaktivitet	60
5.4 Friluftsliv som en del av livet nå.....	62
6. Oppsummering og avsluttende refleksjon	63
Referanseliste	65
Vedlegg	73
Godkjenning NSD.....	73
Forespørsel og informasjon om deltakelse i forskningsprosjekt/samtykkeerklæring	75
Intervjuguide	76

1. Innledning

Friluftsliv betraktes som viktig for barn og unges fysiske, psykiske og sosiale utvikling (Kurtze, Eikemo og Hem, 2009). Barn og unge bosatt i barnevernsinstitusjoner skal på lik linje med andre barn og unge ha tilgang til det man ser på som utviklende og positivt for dem og deres oppvekst. Med utgangspunkt i denne almene oppfatningen anvender flere barnevernsinstitusjoner friluftsliv i sin miljøterapeutiske tilnærming. I min masteroppgave har det vært et mål å få innsikt i hvordan dette subjektivt oppleves av tidligere beboere.

Bischoff, Marcussen og Reiten (2007) tar for seg norsk forskning og litteratur knyttet til friluftsliv og helse, og beskriver de betydninger det kan ha på vår fysiske og psykiske helse. Forskning fra utlandet har hatt fokus på bruk av friluftsliv og dens påvirkning på og/eller betydning for barn og unge (Biddle, 2012). Mye av forskningen har en bred innfallsvinkel til ulike helseeffekter, det være seg hele spekteret fra fysisk til psykisk helse (McCurdy, 2010) Videre er det gjort en del forskning på gruppeprogram med friluftsliv som fokusområde for terapi og endring av atferd hos barn og ungdom (Becker, 2010). I nordisk sammenheng er det i følge Dragland (2018) likevel et begrenset forskningsgrunnlag knyttet til temaet.

Med bakgrunn i at barnevernpedagogstudiet har aktivitetsfag/friluftsliv som en del av sitt utdanningsprogram og pensum og at flere barnevernsinstitusjoner markedsfører sin virksomhet med friluftsliv som del av sitt arbeid, er det interessant å se nærmere på beboeres subjektive opplevelse av en slik tilnærming.

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

Det er viktig å forske på ulike metoder og tilnærminger som anvendes i norske barnevernsinstitusjoner. I denne forbindelse er det spesielt viktig å søke å få dypere innsikt i beboernes erfaringer med disse. Det er vesentlig å få belyst både positive og negative sider ved ulike metoder og tilnærminger sett fra deres ståsted. Studien som jeg har gjennomført gir et innblikk i hvilken relevans friluftsliv som aktivitet har hatt for tidligere beboere i en institusjon både i og etter botiden. Det er å håpe at denne kunnskapen kan bidra til å videreutvikle og styrke barnevernsinstitusjoners bruk av friluftsliv som aktivitet og tilnærming i sitt arbeid.

Følgende problemstilling og forskningsspørsmål har stått sentralt i arbeidet med denne oppgaven:

Problemstilling

Hvilke erfaringer har tidligere beboere med friluftsliv under botiden i barneverninstitusjon?

Forskningsspørsmål

1 Hva dannet grunnlaget for gode friluftslivsopplevelser?

2 Hvilke relasjonelle erfaringer fikk de til ansatte og beboere i forbindelse med friluftslivsopplevelser

I oppgaven blir disse spørsmålene belyst gjennom presentasjon av funn på bakgrunn av kvalitative individuelle intervjuer med fire tidligere beboere ved en barneverninstitusjon, samt drøfting av disse. Presentasjon av foreliggende kunnskap, teori og forskning på området står også sentralt i dette arbeidet.

2. Kunnskapsgrunnlag

I denne delen av oppgaven presenteres empiri og ulike bidrag til forståelse av friluftsliv i miljøterapeutisk arbeid for barn og unge. Det rettes fokus mot friluftsliv som begrep og friluftslivets mulige betydninger for barn og unge. På bakgrunn av problemstillingen og funnene fra studien presenteres i hovedsak teori knyttet til miljøterapi, relasjon og sosialiseringprosesser.

2.1 Miljøterapi

Miljøterapi kan sees på som arbeid, tilnærming og miljø som organiseres og legger til rette for at utvikling og forandring blir mulig for det enkelte barn/den enkelte unge (Amble og Dahl Johansen, 2016). Barnevernsinstitusjoners bruk av miljøterapeutisk arbeid har vært og er stadig under forandring. Institusjonene har endret form etter samfunnets behov, etterhvert som det har kommet nye teoretiske forankringer knyttet til institusjonsdrift for barn og unge (Halvorsen, 2006). Miljøterapeutisk arbeid i barnevernsinstitusjoner er organisert på ulike måter med forskjellig sammensetninger ut fra blant annet størrelse, antall barn og unge og antall miljøterapeuter. Gustumhagen, Dønnestad og Steinkopf (2017) beskriver at en statlig eller privat barnevernsinstitusjon ofte kan være ordinære hus i boligfelt. I disse boligene som er definert som institusjoner, arbeider det miljøterapeuter og miljøarbeidere som inngår i en fastlagt turnus. Det miljøterapeutiske arbeidet kan være organisert ulikt, og ha forskjellig teoretisk forankring og fokusområde ut fra sin grunnlagstenkning (Halvorsen, 2006). Barn og unge som blir plassert i barnevernsinstitusjoner har et definert behov for omsorg. Disse barna vil med sin bakgrunn ha behov for utviklingsstøtte og trygghet som går utover det man betegner som tradisjonell omsorg (Gustumhagen, Dønnestad og Steinkopf, 2017). Halvorsen (2006) bruker begrepet miljøarbeid som synonymt med miljøterapi, og anser miljøarbeid som et mangfoldig og mangesidig arbeidsfelt der miljøterapeutene er i foreldres sted.

Miljøterapeutisk arbeid har i tillegg til en omsorgsfunksjon en kompensatorisk funksjon ovenfor de enkelte barn eller unge ved å demme opp for manglende læring, bremse og forebygge skjevutvikling og risikofaktorer (Halvorsen, 2006). Gustumhagen, Dønnestad og Steinkopf (2017) hevder det bør stilles krav til faglige kvalifikasjoner, personlig egnethet og handlingskompetanse for å være miljøterapeut i en barnevernsinstitusjon. En miljøterapeut bør kunne være i stand til å være støttende ovenfor barnets utvikling, være omsorgsgiver,

relasjonsbygger, gi trygghet, skape tillit, og motivere til utvikling. Miljøterapeuter bør legge til rette for mestring og regulere barnets følelser via aktivitet og samtaler (ibid). Samtaler er en betydelig del av det miljøterapeutiske arbeidet. Støttende, undersøkende og/eller informasjonsgivende samtaler, bør legges til settinger og arenaer der barnet føler seg trygg. Dette gjelder for både spontane og mer planlagte samtaler (Øvreeide, 2005). Barn og unge uttrykker seg gjerne best når de er i en aktivitet som for dem virker naturlig å holde på med. Deres evne til samtale er videre knyttet til aktiv samhandling via disse aktivitetene. Barnets evne til å uttrykke seg er nært knyttet til barnets følelse av trygghet (ibid). Olkowska og Landmark (2009) fremhever at barn og unge i barneverninstitusjoner har behov for terapeutisk samvær med voksne de er trygge på fremfor terapeutisk samtale (ibid). I terapeutisk samvær kan det enkelte barn/unge få lære om og/eller få tilgang til mestring, betydningsfulle relasjoner, rollemodeller, struktur, adekvate grenser, samt få tid og rom til utvikling (Amble og Dahl Johansen, 2016). Komponenter i gode relasjoner mellom mennesker er medfølelse, gjensidig aksept, respekt, trygghet og ekthet. I følge Gjørum, Grøholt og Sommerschild (2006) trenger alle barn en nær voksen som representerer en trygghet i forhold til deres utvikling. De fremhever to vesentlige komponenter knyttet til barns utviklingsoppgaver; det ene er at et hvert barn bør ha tilgang på «trygge stabile emosjonelle tilknytninger» samt «egne erfaringer om å kunne noe» (Gjørum, Grøholt og Sommerschild, 2006 s.32). Valg av kontekst som det enkelte barn er fortrolig med er utslagsgivende for hvordan barnet gir og tar imot informasjon. Miljøterapeutisk arbeid bør derfor legge til rette for at det enkelte barn kan ta i bruk sine muligheter for å uttrykke seg. Miljøterapeutens rolle ovenfor det enkelte barnet, bør være å bidra til å styrke eller gjenopprette barnets grunnleggende følelse av tillit og trygghet til de relasjonene som de inngår i (Gustumhagen, Dønnestad og Steinkopf, 2017).

2.2 Friluftsliv

Friluftsliv ansees som en betydelig del av den norske identiteten og betraktes som en viktig del av vår kulturarv og livsførsel (Bischoff, Marcussen og Reiten, 2007). Sjong (1992) deler friluftslivsbegrepet i to typer; tradisjonsbunden og høstingsbasert bruk av friluftsliv og rekreasjonsbasert friluftsliv. Med høstingsbasert friluftsliv mener man for eksempel jakt, fiske, høsting av bær, sopp, frukt, vedsanking og samling av ulike naturlige objekter til bruk av bygging av gjenstander. Den andre typen av friluftsliv er den rekreasjonsbaserte. Med det menes ikke næringsmessig bruk av naturen i friluftslivssammenheng. Under dette kommer et stort spekter av aktiviteter og måter å være i naturen på. Det er her et stort mangfold og det kommer stadig noe nytt, og avarter av gamle aktiviteter. Skigåing, gåturer, leirliv med bålpyr, overnattingsturer i telt, lavvo eller under åpen himmel, sykling, kiting, randone, padling, akebrettkjøring, bygging av snøhule, bading og lek i vann, fugletitting er eksempler som kommer innunder denne kategorien (Sjong, 1992). Friluftsliv og omgang med naturen representerer ulike verdier for befolkningen. Naturens materielle verdier som har relevans for vår almene helse er blant annet lys, sol, mat og luft. Natur og friluftsliv har innvirkning på livskvalitet, følelser og livsopphold. De immaterielle ressursene som naturen byr på som varierte og vakre omgivelser, ulike sanseinntrykk, ramme for fysisk utfoldelse og mellommenneskelig kontakt, er innflytelsesrikt for befolkningen (Nordisk ministerråd, 2009). I sin bok «Slik påvirker naturen oss» viser Dragland (2018) til internasjonal og nordisk forskning relatert til friluftsliv og menneskers kontakt med naturen. Kellert og Wilson (1995) mener at naturen påvirker menneskenes utvikling og evne til vekst, og at vi trekkes mot naturen på ulike plan, ikke bare materielt og fysisk. De fremhever at vi er tilknyttet og blir påvirket av naturen ved å føle, tenke, kommunisere og mestre i den (ibid). Vi er genetisk tilpasset et liv i samspill med og i kontakt med naturen, og i overkant av 90 prosent av menneskehetens historie har vi levd et samling- og sankingsbasert liv basert på innhøsting, jakt, fiske og bygging med naturens elementer. Våre sanser, kroppsbygning og intellekt er basert på dette (Nordisk ministerråd, 2009). Friluftsliv og naturvern og det å være glad i naturen henger sammen. Bagøien (2006) fremhever at fokus på natur og naturvern i fremtiden i større grad må rette seg mot det som er positivt og fremtidsrettet fremfor det som har gått galt. Videre presiserer han at det viktigste bidraget i denne sammenheng vil være å gi barn og unge tilgang til friluftsliv og naturopplevelser slik at de blir glad i naturen, og de tilhørende opplevelsene. Dette vil ifølge Bagøien (2006) føre til at de oppvoksende generasjonene anvender og tar vare på den naturen de har et forhold til og har blitt glad i. Dette kan knyttes

til Jaques – Yves Costou som sa «People protect what they love» (Sandberg ,2014, s. 91). Naturvernforbundet utga, i forbindelse med sitt 100-års jubileum boken «Naturen svikter aldri» (2014) som inneholder bilder, tekst og skjønnlitteratur knyttet til natur og friluftsliv. Sandberg (2014) har i boken skrevet om «Den norske turen» som illustrerer noe av den norske tilknytningen til friluftsliv. Hun undres over hva friluftslivet gjør med oss og beskriver det slik:

«Innimellom kapitulerer tankerekken og da føles det ikke så viktig, hva det er, eller hvorfor, bare denne lidenskapen for ute fortsetter å være, bli, brenne. Bare man kommer seg ut. Men her hvor den hemmelige stien ender med utsyn, forbi byen og utover skoger, fjorder, med jublende undertoner: at tung motbakkepust funker for mye rart. At utsikt gir innsikt og oversikt og ro. At verden henger sammen. Og at man faktisk, rent faktisk blir bedre mennesker av den norske turen» (s. 91).

2.3 Friluftsliv og folkehelse

Bischoff, Marcussen og Reiten (2007) relaterer helse til det å ha overskudd til de utfordringer som en møter på i dagliglivet, og mestring knyttet til egen livsutfoldelse, og deler folkehelse i to ideologiske tradisjoner. Den epidemiologiske lege- og sykdomsrelaterte folkehelsen, og den demokratiske folkehelse som representerer vår tilhørighet, trygghet, verdighet og frihet i tilknytning til egen livsutfoldelse (ibid). En rapport utarbeidet ved Sintef helse og samfunn viser at friluftsliv har betydning når det gjelder forebygging av livsstilssykdommer (Kurtze,Eikemo og Hem, 2009). Friluftsliv kan minske stress og øke livskvaliteten for voksne og barn. Levekårsundersøkelsen og litteraturanalsen som denne rapporten baserer seg på, tar for seg et bredt spekter av forskning innenfor temaet. Det fremheves at befolkningen har gevinst av å drive med friluftsliv, blant annet fordi friluftsliv kan bidra til å styrke fysisk- og psykisk helse. I Sintefrapporten påpekes det imidlertid at det trengs mer forskning knyttet til den yngre befolkningen, og det fremheves at lavterskel friluftsliv rettet mot de som har manglende erfaring og begrensede ressurser ser ut til å ha størst nasjonal helsegevinst (ibid). Sjong (1992) antyder at det i nordisk sammenheng finnes en allmenn oppfatning av at friluftsliv gir gode sammensatte helseeffekter og bedret livskvalitet. Denne oppfatningen gjelder for både barn som voksne. Hun fremhever videre at bruk av friluftsliv ser ut til å ha en forebyggende og rehabiliterende effekt på befolkningen (ibid).

Næss (2001) hevder at ”En persons livskvalitet er høy i den grad personens bevisste kognitive og affektive opplevelser er positive og lav i den grad personens bevisste kognitive og affektive opplevelser er negative (s.10).

Stortingsmelding nr. 8 tar for seg definerte nasjonale mål knyttet til friluftsliv, der to av målene er at «Alle skal ha mulighet til å drive friluftsliv som helsefremmende, trivselsskapende, og miljøvennlig aktivitet i nærmiljøet og naturen for øvrig» og at «Barn og unge skal gis muligheter til å utvikle ferdigheter i friluftsliv» (Kurtze, Eikemo og Hem, 2009 s.5). Bischoff, Marcussen og Reiten (2007) viser blant annet til Laumann (2004) som i sin avhandling hevder at tidsbruk i natur gir økt konsentrasjon, bedrer oppmerksomheten, lavere stressaktivering og positive følelser. Friluftslivets ulike påvirkninger kan videre kategoriseres under læringseffekter, sosiale effekter, fysiske effekter og psykologiske effekter (Nordisk Ministerråd, 2009). Innunder læringseffekter ligger problemløsning, naturvern, ferdigheter og naturforståelse. Som psykologiske effekter fremheves selvrealisering, spenningsøking, økt velvære, personlig utfordringer og bedret selvbilde. I tilknytning til sosiale effekter blir gruppetilhørighet, samarbeid, økt kommunikasjon, bedre relasjonelle ferdigheter, medfølelse og gjensidig respekt sett på som viktig. Av fysiske effekter som følge av friluftsliv nevnes bedret balanse, utholdenhet, styrke, motorikk og koordinasjon (ibid).

2.4 Mestring og lek i naturen

Mestringsbegrepet knyttes til det å kunne noe (kompetanse) og å tilhøre en sammenheng som familie, vennegruppe og samfunn (tilhørighet) (Gjærum, Grøholt og Sommerschild, 2006).

Mestring for barn er tett forbundet med utvikling av selvfølelsen. Barn ser opp til rollemodeller som de har tilgang til i sin barndom. Barn med god selvfølelse utvikler seg og lærer mer effektivt enn de barn som har dårlig selvfølelse (Øia og Fauske, 2010). Barnets hjerne utvikler, tilpasser og organiserer seg utfra mestringsopplevelser og erfaringer de tar imot gjennom sitt levde liv (Hart, 2011). Dønnestad (2015) fremhever intersubjektive opplevelser, forandringsøyeblikk og lekens betydning i miljøterapeutisk arbeid med barn og unge. Hun inviterer til en drøfting rundt de terapeutiske tradisjonene og fokuset på samtaler i miljøterapeutisk arbeid. Hun viser til nyere hjerneforskning på traumatiserte og krenkede barn, som slår fast at disse barna er avhengig av en tilgjengelig (prefrontal cortex) den tenkende delen av hjernen for å være mottakelig for utvikling gjennom samtale. For at disse

barn og unge skal kunne evne å kommunisere, må de være trygge. Dønnastad (2015) viser til at krenkede barn gjerne ikke har en grunnmur basert på gode følelser og sanser, og av den grunn er de lite tilgjengelig og mottakelig for samtaler. For å danne et bedre grunnlag for dette mener hun at det miljøterapeutiske arbeidet må legge til rette for en slik grunnmur og stimulering. Dette gjøres ved å tilby opplevelser som stimulerer barnets sanser, følelser og motorikk. En slik stimulering vil kunne gi barnet kontakt med seg selv, og gi barnet en følelse av sammenheng mellom fysiske reaksjoner, følelser og tanker. Å legge til rette for lek og tilknytningsfremmende aktivitet i natur uten preg av konkurranse, vil kunne stimulere og legge grunnlag for endring hos det enkelte barn og unge (ibid).

Playfullnes (lekenhet) ansees som avgjørende for barn og unges utvikling og omhandler en holdning og væremåte i vår samhandling, og er i den sammenheng en viktig brikke for voksnes mulighet til positiv påvirkning på barn (Dønnestad, 2015). Lek blir betegnet som en viktig del av barns utvikling, og ulike typer lek i naturen appellerer til barns nysgjerrighet og deres trang til og utforske elementene som naturen har å by på. Brown og Patte (2013) fremhever viktigheten av at barn og unge får leke, utfolde seg fritt og lære ved å erfare ulike aktiviteter i naturen. Videre antyder de at barn og unges drivkraft for lek og utfoldelse i naturen kan være motivert av ønsker om mestring og stimuli. Det fremholdes at sosial lek er viktig for barns sosial utvikling og livskvalitet (Slinning, Hansen og Moe, 2010). Med naturen som kontekst kan den sosiale leken fremstå som mindre bundet sammenlignet med organiserte aktiviteter som for eksempel idrett (Brown og Patte, 2013). Naturen kan være med på å gi barn en åpnere innfallsvinkel til interaksjon, samspill og problemløsning i den sosiale leken. Der organisert aktivitet som idrett bringer barn og unge inn i mer rigide mønstre med standardiserte rammer, regler og øvelser, fremstår friluftsliv som en større og åpnere ramme for utfoldelse og sosial lek (ibid).

Helland og Øia (2005) viser til en undersøkelse som ble gjennomført ved et ungdomstiltak i Oslo, kalt Frigo. Deres innfallsvinkel med fokus på bruk av friluftsliv ga ungdommene positive erfaringer. De positive erfaringene var nært knyttet til de sosiale relasjonene som ble skapt både med de voksne og med de andre ungdommene i sammenheng med friluftslivsaktiviteter. I tillegg viste undersøkelsen at ungdommene opplevde økt sosial mestring ved at de gjennomførte meningsfulle aktiviteter sammen med jevnaldrende (ibid). Barn og unges muligheter for lek og utforskning i naturen representerer et viktig alternativ til organisert aktivitet, og aktivitet knyttet til digitalisering og nettbuk. I motsetning til idrett og nettspill kan barn og unge gjennom friluftslivsaktiviteter oppleve mestring uten målbarhet.

Med naturen som kontekst kan de utforske og løse utfordringer ut fra sine premisser. Denne utforskningen kan skje uten å være konkurransepreget eller bundet av standarder. Samtidig poengteres det at barn og unge kan finne større ro og velbehag ved utfoldelse gjennom friluftslivsaktivitet med naturen som kontekst (Bagøien, 2006). Når barn og unge er i naturen har de muligheter til selv å avstemme mengde stimuli og informasjon (ibid). Barns lek og omgang med naturen kan ha en stressdempende og helsemessig forebyggende betydning, og gi en helhetlig stimulering fysisk, miljømessig og psykisk (Nordisk ministerråd, 2009).

Det finnes ulike perspektiver på, og innfallsvinkler til naturens innvirkninger for barn og unges lek. Brown og Patte (2013) påpeker at barn og unges utfoldelse og lek med naturen som kontekst er dypt forankret i vårt genmateriale. Lek med bål og flammer, hytte- og hulebygging, gjemsel, bygging av demninger, lek med vann og vind er med andre ord en naturlig utforskningstrang vi har i oss. Richard Louv har i sin bok «Last Child in the woods» (2008) vist til at forskning gjort på amerikanske barn i større og større grad blir værende inne, oppholder seg mer foran skjermer, deltar i større grad på organiserte aktiviteter og fjerner seg i økende grad fra lek og utfoldelse i naturen. Han fremhever at naturen påvirker barn og gir dem en sunnere helse og utvikling og bedre barndom. På bakgrunn av sin forskning kom han frem til begrepet «Nature – Deficit- Disorder» som kan oversettes til «Naturunderskuddsforstyrrelse». Begrepet er beskrivende for «tilstanden» barn får ved mangel på naturkontakt, samspill og utfoldelse med naturen som kontekst (Ibid). Wells og Evans (2003) har funnet ut at barn som har tilgang til natur og utfolder seg i den, blir psykisk sterkere, har større evne til å takle stresspåvirkning i motsetning til de barn og unge som ikke utfolder seg like mye i naturen. Barn og unges frie lek og utfoldelse i naturen kan bidra til mestringsopplevelser og psykomotorisk stimulering i samsvar med deres ressurser. For barn og unge kan naturen fremstå som et åpent bevegelsesmiljø uten nevneverdige fastsatte mønster og avgrensninger, sammenliknet med idrettsanlegg, anlagte sykkel-, skate- og lekeparker (Bagøien 2006). Bagøien (2006) hevder at barn og unges aktivitet i naturen gjerne skjer i takt med deres mestringsfølelse, og at deres bevegelser og sansning blir helhetlig stimulert. Den positive påvirkningen kan favne om det sosiale, kognitive, motivasjonelle, motoriske og emosjonelle (ibid.).

2.5 Friluftsliv i miljøterapeutisk arbeid

Smith, Fulcher og Doran (2013) fremhever bruken av natur og friluftsliv i det miljøterapeutiske arbeidet i barneverninstitusjoner. De viser til sammenhenger mellom bruk av friluftsliv og økt mestring og livskvalitet hos de unge, samt styrkede relasjoner mellom barn og voksne, og barna imellom. Det fremgår videre at personalets egen forankring, erfaring og trygghet knyttet til natur og friluftsliv er viktig for at barna skal kunne føle mestring og erfare positive sider ved ulike friluftslivsaktiviteter gjennomført ved ungdomsinstitusjoner. I tillegg fremheves viktigheten av at organisering og motivasjon til bruk av friluftsliv i det miljøterapeutiske arbeidet er forankret i ledelsen. Å tenke aktivt, være aktiv og kjenne at en er aktiv kan fremstå som meningsfylt og styrkende for livskvalitet og selvfølelse for barn og unge i institusjon i følge Smith, Fulcher og Doran (2013). Friluftslivsopplevelser kan også bidra til et konstruktiv subjekt-subjekt forhold mellom ansatte og barna som bor i institusjon. Dette kan blant annet ses i sammenheng med at friluftslivet fremstår som en uforpliktende og ufarlig setting for mellommenneskelig samhandling og interaksjon (Svendsen, Johns, Brautaset og Egebjerg, 2012). Ut fra et miljøpsykologisk perspektiv som dreier seg om menneskers gjensidige kontakt med ulike fysiske miljø, blir barn og unges kontakt med naturen trukket frem som viktig når det gjelder fysiologi, psykologisk- og sosial utvikling. Kontakt med naturen kan forstås som en forebyggende faktor, ved at fri utfoldelse motvirker inaktivitet og hindrer utvikling av fysisk- og psykisk sykdom. På bakgrunn av dette understrekes viktigheten av å motivere og gi barn og unge tilgang til natur og friluftsliv med utgangspunkt i et folkehelseperspektiv (Fyhri, Hauge og Nordh, 2012). I forbindelse med bruk av friluftsliv i gruppeterapi med ungdommer fremheves friluftslivets helhetlige psykososiale og fysiologiske påvirkning for deltakerne (Fernee, Gabrielsen, Andersen og Messel, 2015). Wilderness therapy og ulike wilderness programmer etablert i USA og senere i Storbritannia har siden 1950-tallet og frem til i dag, støttet seg til naturen og friluftslivet i tilnærmingen til barn og unges psykiske og emosjonelle vansker. Kjent ved wildernes programmer/ wilderness therapy er en helhetlig tilpasset tilnærming til enkeltindivider og grupper av barn og ungdommer i risiko. Selve tilnærmingen tar i bruk naturen og friluftslivet som kontekst med et ønske om å skape mestring og positiv endring knyttet til deltakernes sammensatte fysiske og psykososiale helse (Russel, Gillis, Lewis, 2008). En sammenfatning av forskning gjort på wilderness therapy påpekes det at, det som blir fremhevet som verdifullt og positiv med intervensjoner og wilderness programmer i USA, ikke nødvendigvis er like treffende og bestemmende i nordisk og norsk sammenheng (Fernee, Gabrielsen, Andersen og Messel,

2015). Dette settes i sammenheng med et begrenset grunnlag og manglende nordisk empiri i tilknytning til naturens og friluftslivets betydning for barn og unge i miljøterapeutisk sammenheng. Til tross for dette mener de at det er belegg for at de positive sidene ved friluftsliv i tilnærming til risikoutsatte barn og unge i Norge er forebyggende og derfor av relevans (ibid). Dragland (2018) hevder at systematisk bruk av friluftsliv i behandling og miljøterapeutisk arbeid med barn og unge i Norge er begrenset, men det finnes noen eksempler. Fernee, Gabrielsen, Andersen og Messel (2015) viser til et behandlingstilbud ved avdeling for barn og unges psykiske helse ved Sørlandet sykehus (ABUP) som anvender friluftsliv i behandling av ungdom mellom 16–18 år. Friluftsterapien er lagt opp gjennom heldagssamlinger og overnattingsturer, og retter seg mot ungdommer med angst, depresjon, lav selvfølelse og selvskading. Ungdommene får både individuell- og gruppebasert behandling. Formålet med tilnærmingen er å gi ungdommene tilhørighet til en gruppe, sette dem i mestrings situasjoner alene og med andre, og tilføre dem noe meningsfullt. Dette i tillegg til å gi dem tid til å åpne seg for tilgjengelige terapeuter (ibid).

I sin forskning gjort på utmarksterapi (Meahcceterapija) for samiske familier viser Sørli og Nergård (2005) at familiene fikk styrket sin individuelle og kollektive mestringsfølelse og identitet ved å oppleve naturen sammen. Familiene hadde i mindre grad opplevd hjelp ved ordinære oppfølginger gitt av helsevesenet. Det familieterapeutiske tilbudet gis av psykisk helsevern for barn og unge i Karasjok og retter seg mot samenes tradisjonsbundne kontakt med naturen. Familier som blir henvist har utfordringer med grensesetting, samspill og mestring. Barna har utfordringer knyttet til konsentrasjon, atferd og sinne og noen kan ha diagnoser som angst, depresjon og attention deficit hyperactive disorder(adhd). Hele behandlingsoppholdet tar i bruk naturen og den samiske kulturen, og avsluttes med en lengre overnattingstur der terapeuter og familier drar sammen for å leve i pakt med naturen, løse oppgaver sammen, og gjennomføre terapeutiske samtaler (ibid).

2.6 Relasjon og tilknytning

«Relasjon er en følelsesmessig forbindelse mellom to mennesker som gjensidig påvirker hverandre» (Amble og Dahl Johansen, 2016 s. 31). I relasjon med andre samvirker og påvirker vi hverandre i et dynamisk samspill av transaksjoner. Transaksjonsmodellen omhandler dette samvirket og kan illustrere den gjensidige påvirkningen mellom de som utgjør/skaper relasjonen, for eksempel beboer og miljøterapeut i en institusjon (Aamodt, 2014). Barn og unge er aktører i egne liv, de påvirker sine omgivelser og de påvirkes av sine omgivelser. Amble og Dahl Johansen (2016) fremhever samværet som viktig i møtet mellom barn/unge og miljøterapeuter. Terapeutisk samvær er det som oppstår når miljøterapeuten bruker sine muligheter til å lære barna å være i relasjon. Med en slik oppfatning av relasjon bærer miljøterapeuten et større ansvar for samværet og relasjonsetablering enn det enkelte barn og ungdom. En miljøterapeutisk målsetning i relasjonsetablering til barn og unge er å gi dem trygghet til å inngå i gode relasjoner til andre (ibid). Trygghet betegnes som grunnleggende viktig for barn og unges utvikling. Trygghet i relasjon til andre avhenger av om tilknytningspersonen er tilgjengelig og sensitivt til stede for barnet. For å forstå begrepet trygghet, er det hensiktsmessig å koble det til tilknytning, og ethvert barns ønske om å kunne forholde seg til en trygg base i form av voksne personer de har tilhørighet til (Tetschner, 2003). Trygg tilknytning til nære voksenrelasjoner i oppveksten oppstår når barnet har en trygg base å forholde seg til. Barnets utforskningsatferd foregår med utgangspunkt i de trygge voksenpersonene som utgjør deres sosiale nettverk, barnet utarbeider på bakgrunn av sin tilknytning til andre, indre arbeidsmodeller, et barns tilknytningsmønster gjør noe med deres indre arbeidsmodeller, det vil si hvordan barnet forholder seg til omverdenen, inngår i relasjon til andre og oppfatter seg selv (Hart, Gröhn og Schwartz, 2009). Å gjøre barn trygge kan med utgangspunkt i tilknytningsteori ansees som avgjørende i miljøterapeutisk arbeid. Gustumhagen, Dønnestad og Steinkopf (2017) beskriver med dette hva som bør prioriteres i møte med beboere:

«Vi må gjøre barn trygge. Beskytte mot farer. Gjøre dem trygge på at vi skal romme hele dem, og livet de lever. Så må vi legge til rette for å bygge relasjoner og skape tilhørighet. Deretter må vi finne ut hvilke ressurser de har i seg av strategier for å takle livet og leve med det som er vondt, og hva vi kan hjelpe dem med» (s.110).

Når vi samhandler med andre dannes det en kommunikasjonsform myntet på våre erfaringer. I relasjoner til andre vil vi i den grad det er gode gjensidige transaksjoner, basert på gjensidig

respekt, varme og tillit etablere en måte å kommunisere og samhandle på med grunnlag i det (Aamodt, 2014). Begrepet relasjon handler videre om våre måter å tilpasse, forholde oss og tenke om de andre på. Relasjon og relasjonsetablering fremheves som grunnleggende viktig i miljøterapeutisk arbeid og i miljøterapeutiske endringsprosesser (ibid). Ulvestad og Henriksen (2012) hevder i sin bok at relasjonen mellom terapeut og beboer har innvirkning på endringsprosessen. Det fremkommer som viktig at den som skal motta støtte føler på interesse, anerkjennelse og ekthet fra terapeuten (ibid). Gode relasjoner mellom beboere og miljøterapeuter i barneverninstitusjoner kan bidra til økt motivasjon og til deltakelse i ulike aktiviteter. Gode relasjoner består i størst grad av et symmetrisk forhold, mellom subjekt og subjekt. I miljøterapeutisk arbeid er det i utgangspunktet et skjeve forhold mellom den som er miljøterapeut og beboeren. Dette subjekt-objekt forholdet mellom miljøterapeut og beboer er det hensiktsmessig å begrense (ibid).

En målsetting i miljøterapeutisk arbeid bør derfor være å legge til rette for aktiviteter, som legger grunnlag for et mer symmetrisk jeg-du forhold (Aamodt, 2014). Intersubjektivitet kan knyttes til forståelsen av relasjoner, og har sitt utgangspunkt i filosofisk og fenomenologisk tenkning. Begrepet er beskrivende for mellommenneskelige møter, og hver enkelt sin følelse av mening i livet på bakgrunn av mellommenneskelig erfaring (Svendsen, Johns, Brautaset og Egebjerg, 2012). Skjervheim (1976) ser på subjektivitet som vår iakttagelse til det vi tar del i som tilskuere og aktører. I sammenheng med intersubjektivitet anvender Skjervheim (ibid) begrepene «medvit» - vårt forhold til den verden vi lever i og «medvere» - vår måte å være i verden på i den verden vi lever i. Skjervheim ser på mennesket som et forhold som til enhver tid er tilhørende noe annet, nærmere bestemt de andre menneskene og deres omgivelser. Innenfor psykologien anvendes begrepet intersubjektivitet for å beskrive et perspektiv der utvikling og endring hos den enkelte er forbundet med en delt menings -og handlingsverden med andre. Denne utviklingsrammen som defineres som intersubjektivitet, handler om samstemthet mellom to menneskers meninger, sinn og følelser (Hertz, 2011). I miljøterapeutisk arbeid med barn og unge er det viktig at man etablerer en ramme og tilrettelegger for en kontekst der intersubjektiv deling kan forekomme. En slik ramme kan fremme dialog og styrke relasjonen mellom barnet og miljøterapeuten (ibid).

2.7 Sosialisering og vennskap

«Sosialisering dreier seg om individets utvikling som handlende og reflekterende subjekt som medlem av grupper og samfunn, i samspill med nære relasjoner så vel som sine samfunnsmessige og historiske rammer» (Frønes 2013, s. 115).

Sosialisering som begrep og forståelsesramme har vært i endring, og i dag ser man på barn og unge som aktive subjekt i sin egen sosialiseringssprosess. Barn og unge er selvsosialiserende ved at de samhandler, påvirker og påvirkes av sine omgivelser, og tilegner seg kultur, ressurser, språk og utvikler seg i sammenheng med det (Frønes, 2016). Sosialisering omhandler videre samspillet mellom barnet/ungdommen som aktivt subjekt og de sammenhenger og relasjoner som er gjeldende for den enkelte. Sosialisering for barn og unge vedrører deres individuelle utvikling, deltakelse og etablering i samfunnet, og de sosiale relasjonene i en sosialiseringssprosess. I tilknytning til barn og unges sosialisering spiller vennskap og de jevnaldrende en viktig rolle for den enkeltes læring. Dette skjer ved perspektivtaking, imitering og identifisering. Jevnaldersgruppa som det enkelte barn og unge har interaksjon med, vil ha innflytelse på den enkeltes læring, identitetsutvikling og modellvalg (ibid).

Venner defineres ut fra indre kriterier, og skiller seg med det fra slekt og familie som gjerne er definert av ytre kriterier. Vennskap preges av at vi liker hverandre, og at vi liker å gjøre noe sammen. Vennskap må dyrkes og dør ut om man ikke har gjensidig glede og interesse for hverandre (Klefbeck og Ogden, 2003). Barn og unge lærer et sett av sosiale mestringsstrategier når de inngår i vennskap og nære relasjoner til andre jevnaldrende (Kloep og Hendry, 2003). Relasjoner mellom barn anses ofte som horisontale, i den forstand at de som inngår i dem har tilsvarende sosial makt vis-à-vis hverandre. Samspill og vennskap mellom barn kan dermed sies å være basert på likeverdighet (Tetzchner, 2002).. Barn i vennerelasjoner kan likevel ha ulike roller i samspill med hverandre. Jevnaldrende utgjør for barn et grunnlag for speiling og sammenligning, som igjen utgjør et grunnlag for å løse utfordringer og inngå i sosiale sammenhenger (ibid). Relasjoner mellom barn inneholder komplekse kommunikasjonsmønstre, er både tvetydige og mangetydige, og en arena for sammenligning, kulturell produksjon og felles læring (Frønes, 2016). Opplevelse av vennskap med jevnaldrende er viktig for barn og unge og deres utvikling. Barn uten venner kan føle på ensomhet og utenforskap. Relasjon, følt tilhørighet og vennskap med andre jevnaldrende er derfor viktig for barnets psykososiale utvikling (Schaffer, 2004). Å kjenne tilhørighet og

fellesskap gjennom vennerelasjoner med jevnaldrende er også viktig for barn og unge som opplever å bo i barneverninstitusjon i deler av oppveksten. Det viser forskningsstudier som er gjennomført både i Danmark (Stokholm, 2006) og i Norge (Ulset, 2016).

2.8 Medvirkning

Medvirkning for barn og unge i barnevernsinstitusjoner, handler i følge Røkenes og Hansen (2006) om beboerens følelse av å være selvstendig aktør og handlende subjekt i eget liv.

Miljøterapeuter skal med dette som utgangspunkt legge til rette for at det enkelte barn får utnyttet sine ressurser til det beste for sin utvikling og sine interesser (ibid).

Barnekonvensjonen artikkel 12 slår fast at barn har rett til å gi uttrykk for sin mening (barenombudet.no). Barn og unge bosatt i norske barneverninstitusjoner skal ivaretas både i henhold til Barnekonvensjonen og annet relevant norsk lovverk. Deres rettigheter under oppholdet beskrives nærmere i forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon (rettighetsforskriften) (lovdata.no). Kapittel 2 i rettighetsforskriften omhandler beboerens rettigheter, medvirkning og personlige integritet. Her heter det at: «Den enkelte beboer skal kunne medvirke og bestemme i personlige spørsmål så fremt det er forenelig med det som ansees som forsvarlig med ansvar for den enkeltes, alder, modenhet, egen og medbeboere trygghet og trivsel». Dette betyr at det miljøterapeutiske arbeidet skal legge til rette for at beboerne får ivaretatt retten til å bli hørt, og at de skal virke aktivt med i det daglige. Barnevernsinstitusjoner skal, i følge forskriften, legge til rette for at den enkelte beboer får ivaretatt sine personlige interesser og får mulighet til å delta i fritidsaktiviteter (lovdata.no). På bakgrunn av rettighetsforskriften har Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) utarbeidet brosjyren «Dine rettigheter» til barn og unge som bor i barneverninstitusjoner (bufdir.no).

«Du har alltid rett til å bestemme i personlige spørsmål. Du har alltid rett til å si din mening, de voksne på institusjonen skal høre på hva du har å si. Du skal informeres og du har rett til å uttale deg før det tas avgjørelser som gjelder deg. For eksempel; hva du vil gjøre på fritiden og hvordan du vil innrede og ha det på rommet ditt.» (Bufdir.no, s.10).

Opplevd medvirkning for barn og unge i barneverninstitusjoner er viktig. En kvalitativ intervjuundersøkelse av tidligere beboere viser at dette blant annet handler om en følelse av å bli hørt og anerkjent (Sætrang Lunde, 2014). En annen undersøkelse viser også at

medvirkning i tilknytning til egen livsutfoldelse og utarbeidelse av planer er viktig for beboerne. Likevel beskriver mange en manglende følelse av medvirkning i sin hverdag og fritid, og at deres nedskrevne rettigheter ikke opplevdes som realistiske (Rambøll, 2011). Forskning gjort på ungdoms fritid ved åtte barnevernsinstitusjoner beskriver et sprik mellom det beboerne ønsker av medvirkning, spontanitet, og frihet og miljøets og terapeutenes ønske om en planlagt og organisert fritid (Ulset, 2009). I forskningsrapporten beskrives en av institusjonene og representere noe annet, enn de fleste andre ved at personalet i større grad har fokus på medvirkning. Beboere og miljøterapeuter ved institusjonen forteller at de gjennomfører en rekke spontane og uformelle friluftaktiviteter. Beboerne gir uttrykk for at dette har betydning både for samhandling og trivsel. De forteller også om opplevd mestring og gode relasjonelle erfaringer med miljøterapeuter og medbeboere, ved at de evner å møte hverandre i fritiden (ibid). Samtidig fremgår det av studien at friluftsliv og aktiviteter med personalet og medbeboere ikke er like viktig for alle. Flere forteller at tidsbruk på internett, tv-spill, omgang med jevnaldrende utenfor institusjonen, organisert idrett og kulturliv samt tidsbruk på ungdomsklubb er viktig for dem. Mange gir imidlertid uttrykk for at de ikke er nevneverdig fornøyd med sin fritid, siden de nokså ofte opplever at egne ønsker ikke etterkommes. Deres ønsker passer ikke inn i forhold til organiseringen av institusjonshverdagen og miljøpersonalets ønsker for ungdommenes fritid. Studien konkluderer med at (terapeutisk) spontanitet, reell medvirkning fra beboernes side og institusjoners evne til å ta i bruk ulike aktiviteter - deriblant friluftsliv, i det miljøterapeutiske arbeidet er viktig. Disse forholdene synes å ha relevans for opplevd mestring, relasjonsbygging og hvordan beboerne ser på institusjonsoppholdet. Det antydes videre at miljøterapeutisk arbeid i barnevernsinstitusjoner må legge opp til å motivere og myndiggjøre barna og ungdommene, og at det må favne om og tilby aktiviteter som gir mestringsopplevelser som også kan oppfattes som relasjonsbyggende (Ulset, 2009).

3. Metode

I denne delen av oppgaven vil jeg beskrive det metodiske grunnlaget som oppgaven bygger på. Innledningsvis vil jeg redegjøre kort for vitenskapsteori og hvilken retning jeg har valgt. Videre i kapitlet blir, forskningsmetode rekruttering, analyse, informasjon om institusjonen redegjort for. Til slutt i metodekapittelet tar jeg for meg methodedrøfting og etisk refleksjon. Mitt mål med undersøkelsen var å få innblikk i noen få informanternes erfaringer knyttet til friluftsliv i forbindelse med botiden i en barnevernsinstitusjon. For å belyse denne problemstillingen valgte jeg et kvalitativt design og metode med en retrospektiv innfallsvinkel. Videre valgte jeg å fremskaffe datamaterialet via semistrukturerte individuelle intervjuer.

3.1 Vitenskapsteori

Vitenskapsteori omhandler grunnlaget for hvordan vi tar stilling til ulike ting og fenomener. Ulike typer vitenskap har til hensikt å søke kunnskap om ulike fenomener. Innenfor vitenskapsteori kan man videre skille mellom en positivistisk tilnærming og hermeneutisk tilnærming (Thuren, 2009).

Positivismen er anerkjent som læren om naturfenomenene og de lover som er gjeldende for dem. Positivismen er naturalistisk og positivistisk vitenskap har i hovedsak to veier til kunnskap. Det ene er logikk som utforskes via logiske sanser og observasjon, og det andre er fornuft (vitenskapelig rasjonalitet) som innebærer å etterprøve gitt kunnskap ved testing og måling (Dalland, 2006). Positivismen forfekter absolutt og sikker viten. Dette gjøres ved kritisk undersøkelse av alle ulike fenomener, observasjoner og påstander. Med en positivistisk innfallsvinkel ønsker man å foreta en systematisk gjennomgang av materialet. Formålet er å komme frem til sikker viten og harde fakta.

Kvantitativ tilnærming hører inn under den positivistiske retningen. Kvantitativ forskning gjennomføres ved å fremskaffe sikker kunnskap og harde data, gjort ved målinger, observasjoner og loggføring av fenomener. En slik tilnærming innbefatter et distansert jeg-det forhold til informantene (Dalland, 2006). I etterkant av informasjonsinnhenting, vil man sammenfatte og sammenligne resultater for å komme frem til sammenhenger mellom ulike variabler (ibid). Kvantitativ forskning er i mange sammenhenger større undersøkelser gjort på

større utvalg. Denne type forskning kan gjennomføres med avstand til informantene gjennom avkrysnings skjema, spørreskjema, statistikk eller planlagte observasjoner der det blir gjort eksakte registreringer (ibid).

Hermeneutikk forklares som fortolkningslære. I motsetning til positivismen ønsker man å fortolke og forstå ulike fenomener, samt å beskrive det som ligger til grunn for disse fenomenene. Med en slik innfallsvinkel oppnår man kunnskap gjennom fortolking av fenomener og menneskelig handling. En slik tilnærming foregår via et jeg-du forhold til informantene. Gjennom en hermeneutisk tilnærming kan man for eksempel finne skjulte meninger ved tolkning av en tekst, et bilde, eller ved menneskelig atferd og tankesett (Dalland, 2006). Hermeneutikken inkluderer vår egen forforståelse for å komme fram til kunnskap. Ved å se oss selv via introspeksjon tolker vi andres handling hermeneutisk. Hermeneutikken baserer seg på vår innlevelse i tillegg til harde fakta og det som er logisk (Kvale, 2006). Oppsummert kan man si at en slik tolkning favner om settingen, tolkerens egne erfaringer, forforståelse og tolkerens personlige vurderinger. Kvalitativ tilnærming og metode gjøres med utgangspunkt i en hermeneutisk-fenomenologisk forståelse. Mening med fenomenologisk analyse er i denne forbindelsen å fremskaffe kunnskap om informantenes erfaringer og liv (Thuren 2009).

3.2 Kvalitativt forskningsdesign

Forskningsdesignet og mitt metodiske valg har vært retningsgivende for arbeidet med masteroppgaven. Forskningsdesignet har til hensikt å fungere som en overordnet prosjektplan for arbeidet, og inneholder min problemstilling med påfølgende forskningsspørsmål. Det er en plan som sier noe om ønsket vei til endelig produkt, og på hvilken måte jeg velger å tilnærme meg mitt tema og min problemstilling. Designet for masteroppgaven er forankret i den metoden som ligger til grunn for mitt arbeid og som anses som hensiktsmessig for å besvare problemstillingen, fremskaffe det teoretiske grunnlaget, innsamling av materiale, analyse og sluttprodukt. Jeg anser mitt forskningsdesign for å være deskriptivt, fordi jeg ønsker å finne ut av noe spesifikt knyttet til et definert tema og å beskrive/redegjøre for «virkeligheten» på bakgrunn av informantenes uttalte erfaringer. Et hvert forskningsprosjekt må også ta utgangspunkt i en grunnlagsteori og i mitt arbeid har jeg valgt en fenomenologisk grunnlagsteori (Malterud, 2013). Med et kvalitativt design forankret i hermeneutikk og

fenomenologi etterstreber man å få en best mulig gjengivelse av ulike fenomener og hendelser (Creswell, 2013). Kvalitativ forskning er i all hovedsak myntet på teorier om menneskelig erfaring (fenomenologi) og fortolkningslære (hermeneutikk). Kvalitativ forskning består av ulike metoder for innsamling av informasjon på en systematisk måte, organisering av de innsamlede data og tolkning av den informasjon man har ervervet (Malterud, 2013).

I min studie har jeg valgt å se nærmere på tidligere institusjonsplasserte ungdommers erfaringer med friluftsliv under botiden innenfor denne settingen. For å få informasjon om og dypere innsikt i tematikken valgte jeg individuelle semistrukturerte intervjuer som metodisk tilnærming. Denne tilnærmingen muliggjorde fremskaffelse av genuin informasjon både om hva som fremsto som særegent og hva som eventuelt fremsto som avvikende (Kvale, 2006). Målet med en slik fremgangsmåte er å skape en helhetlig og dypere forståelse av det temaet man undersøker (Dalland, 2006).

Innenfor mitt forskningsdesign etterspørres erfaringer bak i tid, det vil si i retrospektiv. Informantene ser tilbake og forteller om hendelser og erfaringer fra sin botid i institusjon. For noen er det flere år siden, for andre er det snakk om en kortere tidsdimensjon. Når man etterspør erfaringer bak i tid, kan de gjengitte opplevelsene være beriket ved at informantene har hatt tid til å reflektere over disse. Retrospektive gjengivelser kan samtidig innbefatte begrensninger eller brister dersom erfaringene/minnene har gått tapt eller fremstår som vage og vanskelige å beskrive (utdanningsforskning.no)

3.3 Institusjonens organisering og verdigrunnlag

Institusjonen som mitt arbeid springer ut fra er privateid, definert som omsorgsinstitusjon og er offentlig godkjent av Barne-ungdoms og familietaten (Bufetat). Institusjonen består av 5 enheter som er spredt beliggende i boligfelt rundt omkring i kommunen og er godkjent for inntil 13 plasser. Den tar imot barn og unge i aldersgruppen 6-18 år innenfor barnevernsloven § 4-4 a. Frivillig plassering i fosterhjem eller institusjon over landegrensene § 4-6.

Midlertidige vedtak i akuttsituasjoner. og § 4-12. Vedtak om å overta omsorgen for et barn (lovdata.no).

Det er om lag 50 ansatte ved institusjonen noenlunde jevnt fordelt mellom kvinner og menn. 50–60 % av de ansatte er faglærte. De øvrige er ufaglærte med kompetanse innenfor fagfeltet. Denne fordelingen har forholdt seg stabil over flere år. Yrkesgruppen faglærte er i hovedsak barnevernspedagoger, men også sosionomer og vernepleiere. Institusjonen har en målsetning om en ansattegruppe med komplementære ferdigheter med motivasjon og interesse knyttet til ulike aktiviteter og friluftsliv. Den har blant annet tilrettelagt for en bred anvendelse av friluftsliv via investeringer i fritidseiendommer og anskaffelse av utstyr som gjør dette realiserbart.

Institusjonens målsetting er å dekke beboernes behov for omsorg på alle måter, ved å ivareta beboerens muligheter til å øke sin kompetanse og mestring, sosialt, psykisk og fysisk. Dette gjøres via anerkjennende og respektfull omsorg.

Institusjonens har en målsetting om å:

- Fremme positiv selvoppfatning gjennom kompetansebygging på mange plan.
- Fremme sosial utvikling og tilhørighet og støtte barnet til en sosialt verdsatt rolle.
- Fremme selvstendighet og kvalifisere for et meningsfylt liv som aktivt handlende individ.
- Opprettholde og utvikle beboernes kontakt med familie og nettverk, som beboeren og hjelpetjenesten mener det er bra for beboeren å ha kontakt med. (Institusjonsplan, 2015 s. 14).

Institusjonen har et eklektisk utgangspunkt for sitt faglige arbeid, og har over tid opparbeidet seg merkunnskap knyttet til traumefokusert miljøterapi, tilknytningsproblematikk og ulike barne- og ungdomspsykiatriske tilstandsbilder. Institusjonen har en humanistisk innfallsvinkel til sitt barnevernsfaglige arbeid og retter sin virksomhet ut fra tre dimensjoner;

utviklingsomsorg, behovsomsorg og oppdrageromsorg. Institusjonen beskriver i sin institusjonsplan at skreddersøm er gjeldende for hvordan de møter hver enkelt beboer, legger til rette for mestringsopplevelser og utviklingsstøtte (Institusjonsplan, 2015).

3.4 Forskning på egen arbeidsplass

Frem til i 2015 fungerte jeg som miljøterapeut ved den aktuelle institusjonen. Deretter gikk jeg over i en administrativ stilling som ledende miljøterapeut ved samme institusjon. Min historikk og tilknytning til institusjonen gjør noe med meg som aktør i eget prosjekt. Den påvirker min utgangsposisjon. Det har derfor vært viktig å reflektere over dette utgangspunktet, spesielt i forhold til mulige påvirkninger på prosessen og validiteten ved arbeidet.

Forskning på egen arbeidsplass kan gi et godt grunnlag for å beskrive og forstå de tema og fenomener som ønskes belyst i forskningsarbeidet. Den kan gi tolkning som er utviklet med utgangspunkt i den erfaringen man har ervervet seg (Thagaard, 2015). Til tross for positive sider ved forskning på eget felt og arbeidsplass er det fallgruver verdt å merke seg. Dersom man har for tett og ukritisk tilknytning til sin utgangsposisjon og sitt forskningsområde, kan man komme i en situasjon der man ikke «ser» betraktninger og nyanser som ikke er i tråd med ens egen erfaring. Man kan også bevisst og/eller ubevisst stå i fare for å påvirke tolkningen av ulike fenomen på bakgrunn av at man er etablert i det man forsker på (ibid).

3.5 Utvalg og rekruttering

Utvalget for et kvalitativt forskningsprosjekt med informanter utgjør selve grunnlaget for forskningen. Svarene vi får fra informantene er kilden til svaret på det vi søker innsikt i. Valg av informanter til et forskningsprosjekt blir da førende for det man fokuserer på i arbeidet. I arbeidet med å rekruttere informanter, og sette sammen utvalg er det hensiktsmessig å sikte mot de som har størst relevans for prosjektarbeidet, og som ivaretar relevans, overførbarhet og validitet (Thagaard, 2015). På bakgrunn av problemstillingen og innfallsvinkelen i mitt prosjekt var det hensiktsmessig å gjøre en strategisk utvelgelse. En strategisk utvelgelse av

informanter innebærer at man foretar en spisset utvelgelse for å finne svar på de tema man søker å få dypere innsikt i (Thagaard, 2015).

Utvalget i denne studien består av fire menn som tidligere har bodd i den aktuelle barnevernsinstitusjonen. Informantene er i dag alle over 18 år og har ingen tilknytning til institusjonen. Det er et tidsspenn på mellom 1-10 år siden de flyttet ut fra institusjonen, og informantene var bosatt i institusjonen mellom 4-8 år. Informantene har alle erfaringer med friluftsliv fra botiden, og ble på bakgrunn av det strategisk utvalgt og forespurt om å samtykke til deltakelse i forskningsprosjektet. Informantene ble kontaktet via daglig leder ved institusjonen. Deretter fikk jeg beskjed om at de aktuelle informantene ønsket å bli kontaktet av meg for videre informasjon og deltakelse i prosjektet. Rekruttering og håndtering av informantkontakt fulgte det som er beskrevet i søknaden til Norsk Senter for forskningsdata (NSD), informasjonsskrivet og samtykkeskjema (se vedlegg).

Ved ulike typer forskning er det vesentlig at man har tilgang til informanter, som er hensiktsmessig for fagfeltet og som kan gi best mulig informasjon for det man ønsker å søke innsikt i. Tilgang til treffende informasjon innebærer at vi må ha en åpning for rekruttering (Kvale, 2006). Institusjons- og barnevernsfeltet kan av noen ansees som et lukket, sensitivt fagfelt, strengt regulert av personvern og taushetsplikt. Det er derfor med stor grad av ydmykhet og respekt man tilnærmer seg informanter innenfor dette feltet. Uten å lage stereotyper og stigmatisere har det for mitt vedkommende vært viktig å ta hensyn til at informantene kan stå i en belastende livssituasjon når de blir rekruttert inn i forskningsprosjektet. Ivaretagelse av informantene er et gjennomgående etisk hensyn som må tas i hele forskningsprosessen. Samtykkeerklæring, personvern og informasjon om at de til enhver tid kan tre ut av forskningsprosjektet, er avgjørende å informere om både i forbindelse med rekruttering og før gjennomføring av intervju. Det ble i forkant av samtlige intervjuer informert om lydopptak og behandling av dette materialet. Mulighet for å trekke samtykke til deltakelse ble samtidig presentert for hver enkelt informant, før igangsetting av opptaket.

3.6 Gjennomføring av intervjuer og transkribering

Som metode for innsamling av data valgte jeg semistrukturerte intervjuer. De fire intervjuene ble gjennomført individuelt og en semistrukturert intervjuguide ble benyttet som veileder/hjelpemiddel. Semistrukturerte intervjuer kan i følge Kvale (2006) gi forskeren innblikk i informantens personlige erfaringer knyttet til et særskilt tema eller en problemstilling. På bakgrunn av dette kan forskeren få en dybdeforståelse. Det semistrukturerte individuelle forskningsintervjuet har til hensikt å få erfaringsbeskrivelser fra en og en informant. Intervjuguiden fungerer i den sammenheng som en ledetråd og retningsgiver inn mot det man har til hensikt å få frem/få belyst av informanten (Kvale, 2006). Det semistrukturerte intervjuet og settingen hvor det foregår skal sammen med intervjuguiden gi rom for fleksibilitet, slik at det ikke føles rigid og unaturlig for informanten. Ingen av mine informanter ønsket å gjennomføre intervjuet hjemme hos seg. Det ble derfor gjennomført på egnet sted etter informantens ønske som for eksempel ved kontorlokalet til institusjonen og på kafé. Valg av sted eller setting som informanten er tilfreds med er ansett som viktig i forbindelse med gjennomføring av intervjuer i kvalitativ forskning (Malterud, 2013).

Et semistrukturert intervju er en planlagt samtale mellom to aktører med et fastlagt tema for dialogen dem imellom (Kvale, 2006). Det kvalitative forskningsintervjuet tar utgangspunkt i et subjekt-subjekt forhold mellom informanten og den som intervjuer. Dette innebærer blant annet at begge aktører i konversasjonen bringer med seg sin egen erfaringsverden og forforståelse inn i intervjuet. Fra forskerposisjon er det viktig å ta hensyn til/være bevisst sin egen rolle og mulige påvirkning i situasjonen. Forskeren må forholde seg til at hans/hennes nærvær, måte å stille spørsmål på, tolkning av det informanten sier/gjør og eget kroppsspråk påvirker intervjusettingen og interaksjonen med informanten (Thagaard, 2015).

Intervjuguiden og en plan for gjennomføring av datainnsamlingen kan være med på å sikre kvaliteten i det arbeidet man legger ned.

Intervjuguidens innhold baseres på tema, problemstilling, metode og mål for forskningsprosjektet (Kvale, 2006). Innledningsvis i denne studiens intervjuguide ble det lagt opp til en forsiktig start med informasjon om temaet, hensikt med intervjuet, intervjuopprosess, personvern og mulighet for å trekke samtykke. Dette for å trygge og forsikre informanten om dens rettigheter (Dalen, 2004). Videre fulgte de sentrale, inngående spørsmålene. Denne fasen av intervjuet krevde noe mer av informantene, men den søkte å legge til rette for at de kunne gi dyperegående svar og dele sine erfaringer og oppfatninger knyttet til temaet. Noen

oppsummerende spørsmål dannet intervjuguidens avslutning. Disse hadde til hensikt å få innsikt i mulige aspekter som hadde blitt oversett underveis, og/eller andre betraktninger som informanten ønsket å dele. Varigheten på intervjuene varierte fra mellom 40 til 55 minutter.

Transkribering innenfor kvalitativ forskning innebærer å høre igjennom lydopptak og å skrive ut intervjuene. I mitt forskningsprosjekt besto råmaterialet av fire intervjuopptak med fire tidligere beboere ved en og samme barneverninstitusjon. Dette resulterte i 52 sider transkribert tekst. Som beskrevet i meldeskjemaet til NSD har jeg et betydelig hørselstap som medførte at jeg trengte bistand til transkribering. Fakultetet tilrettela derfor for til at jeg kunne bruke en ekstern transkribent som utførte arbeidet, regulert av en kontrakt med RKBU. Opptakene ble overlevert på minnepenn til transkribenten personlig av meg, og oppbevart i låsbart skap. Det transkriberte materialet ble levert tilbake på samme måte ved personlig oppmøte. Å få bistand til transkribering var avgjørende for at jeg kunne velge intervju som metodisk tilnærming i min studie. For meg har det likevel vært viktig å være bevisst i forhold til at jeg kan ha gått glipp av en viktig dimensjon i forskningsprosessen ved å sette bort dette arbeidet. Jeg valgte derfor å være nøye med å lese igjennom intervjuene gjentatte ganger for å søke å kompensere for det som eventuelt gikk tapt ved at jeg ikke gjennomførte transkriberingen selv. Ved gjentatte gjennomlesninger har jeg fokusert på å sette meg selv i en metaposisjon for å kunne oppdage elementer og nyanser som jeg ikke la merke til i selve intervjusituasjonen. Jeg har til tross for støtte til transkribering også vært bevisst på å skape nærhet til det transkriberte materialet (Malterud, 2013).

3.7 Analyse- systematisk tekstkondensering

Analysen i et forskningsarbeid er bindeleddet mellom innsamlet rådata og ferdig resultat. Hensikten med en analyse er å organisere det innsamlede materialet, fortolke dets innhold og gjøre en sammenfatning av det man har samlet inn via de kvalitative intervjuene (Thagaard, 2015). I kvalitativ forskning er en teoretisk forankret og gjennomtenkt analyse essensiell for kvaliteten i arbeidet, resultatet og validiteten/relevansen i sluttproduktet. En godt dokumentert og gjennomarbeidet analyse er vesentlig (Malterud, 2013). Som forsker skal man i analyseprosessen forholde seg til begrepene validitet, refleksivitet og relevans, og man søker på bakgrunn av dette å skape en dypere forståelse av det innsamlede råmaterialet (ibid). I forbindelse med dette arbeidet kan man komme til å oppdage begrensninger ved og/eller

andre vinklinger på sin problemstilling. Om man da er refleksiv ovenfor det man oppdager kan man styrke validiteten i sitt eget prosjekt. Om man er fleksibel kan man foreta en kursendring og revidere problemstillingen.

På bakgrunn av min teoretiske forankring og det jeg har lært gjennom studiet kvalitativ metode har jeg valgt å anvende systematisk tekstkondensering i analysearbeidet. Malteruds systematiske tekstkondensering er inspirert av grounded theory og Giorgis fenomenologiske analyse. Metoden tar høyde for å analysere det innsamlede materialet i fire trinn der man i trinn en kommer frem til foreløpige temaer og i trinn to danner seg kodegrupper på grunnlag av temaene i foregående trinn. I trinn tre deler man hver kodegruppe inn i subgrupper. Deretter danner kategoriene og underlagte subkategorier grunnlaget for presentasjonen i et resultatkapittel i trinn fire (Malterud, 2013).

I min analyse har jeg i trinn 1 lest igjennom det transkriberte materialet med fokus på å skape meg et helhetsbilde av de fire intervjuene. De betraktninger jeg gjorde i tilknytning til dette trinnet ble nedskrevet i prosjektloggen. Det ble ikke foretatt noen reduksjon av materialet på dette stadiet, og formålet med denne gjennomlesingen var å danne seg en oversikt og få kjennskap til temaer for det videre arbeidet. Dette stadiet skal i følge Malterud (2013) legge et grunnlag for neste gjennomlesning som er mer systematisk og målrettet.

Med utgangspunkt i det overblikket som ble skapt i trinn 1 kom jeg frem til fire overordnede tema som gjorde seg spesielt gjeldene: «Mestringsopplevelser», «relasjonelle erfaringer», «natur og friluftsliv som miljøterapeutisk kontekst» og «friluftslivets påvirkning under botiden og etter». Disse temaene la grunnlag for den videre analysen.

I trinn to ble det transkriberte materialet nøye gjennomlest setning for setning gjentatte ganger. Meningsbærende enheter som syntes å ha betydning sett i sammenheng med de overordnede temaområder ble identifisert og markert med ulike fargekoder. Tekstbitene ble markert, «tatt» ut av sin opprinnelige plass og systematisert sammen med lignende meningsbærende enheter innunder de temaene som kom frem i trinn 1. Kodingsarbeidet kan nærmere forklares som dekontekstualisering. Dekontekstualiseringen innebærer at deler av materialet er tatt ut av sin opprinnelige sammenheng og satt sammen med meningsbærende enheter som har likhetstrekk med andre liknende deler av materialet. Dette med ønske om å finne elementer som sier noe om det samme (Malterud, 2013). Arbeidet i trinn to innbefattet nøye og repeterende gjennomlesning, med et mål om å skille mellom det som var relevant og irrelevant for det videre arbeidet og besvarelsen av problemstillingen. Jeg foretok med dette

en reduksjon av det transkriberte materialet (ibid). I denne delen av analysearbeidet fortettet jeg innholdet og kom frem til to kodegrupper: «Betydningen av relasjoner, og et mangfold av delte opplevelser» og «erfarer økt livsmestring, ro og glede i natur og ved friluftslivsaktivitet». Disse kodegruppene var underlagt de temaene som gjorde seg gjeldene i trinn 1.

I trinn 3 ble de meningsbærende enhetene nærmere identifisert og systematisert i subgrupper under de to ovennevnte kategorier. Her ble det skapt kondensater, det vil si kunstige sitater/setninger basert på en sammenfatning av funn gjort i analysearbeidet. Kondensatene som ble dannet i dette analysetrinn fungerte som arbeidsnotater for å gi oversikt og fremdrift mot analysetrinn 4 og resultatpresentasjon. Enkelte subkategorier ble slått sammen på bakgrunn av at de representerte tilgrensende og/eller tilsvarende meningsinnhold. Den enkelte subkategori ble tolket ut fra mitt faglige ståsted, og satt sammen av kondensater som fortalte noe om det samme.

I trinn 4 foretok jeg en rekontekstualisering ved å sette sammen bitene og meningsinnholdet til gjenfortellinger. Rekontekstualiseringen innebar at jeg førte funnene tilbake til de sammenhengene de ble hentet fra. Dette har betydning for hvilket fotfeste kunnskapen har i den virkelighet de har blitt hentet fra. For å skape en størst mulig nærhet til informantenes utsagn og beskrivelser ble det i dette stadiet anvendt direkte sitater og gitt beskrivelser for å forstå hver enkelt subkategori, noe som blir vist i kapittel fire «Presentasjon av funn». Det analyserte materialet ble videre sammenfattet i en felles drøfting. Dette ble gjort for å ivareta helheten i oppgaven og å rette fokus mot det som i størst mulig grad kunne bidra til å besvare problemstillingen.

3.8 Metodediskusjon

De metodiske og forskningsmessige valgene som ble gjort i forbindelse med denne studien drøftes med utgangspunkt i begrepene validitet, relevans, refleksivitet og reliabilitet. Dette gjelder for de valg som ble gjort både før og underveis i forskningsprosessen.

Refleksivitet i et forskningsprosjekt handler om forskernes kritiske blikk på og holdning til eget forskningsprosjekt og til arbeidsprosessen. Refleksivitet er viktig for å kvalitetssikre arbeidet og hele forskningsprosessen frem til ferdig produkt. Enhver som bedriver forskning innehar en forforståelse som kan påvirke forskerens evne til å være refleksiv (Kvale, 2006). Refleksivitet har vært gjennomgående viktig for meg i mitt arbeid. Det har vært førende for de valg som har blitt tatt underveis i forskningsprosessen. I de følgende avsnittene vil jeg presentere og drøfte dette nærmere.

Gyldigheten i det materialet arbeidet bygger på kan betegnes som validiteten i et forskningsprosjekt. Denne kan knyttes til ulike kvaliteter i undersøkelsen, intervjuguiden, intervjuene og bearbeidingen av det innsamlede materialet. Validitet vedrører våre konklusjoner basert på det innsamlede materialet og de konklusjoner som blir gjort på bakgrunn av det (Leseth og Tellman, 2018). Videre kan validitet knyttes til grad av nærhet til det vi har hatt til hensikt å studere (Thagaard, 2015).

Som innledende refleksjon vedrørende validitet er det naturlig for meg å trekke inn min egen utgangsposisjon. Det at jeg er miljøterapeut med praksis i institusjon og at jeg er interessert i og har nær tilknytning til friluftsliv både på privat og yrkesmessige plan, har hatt innvirkning på min utgangsposisjon og forforståelse. I tillegg har jeg tatt utgangspunkt i min egen arbeidsplass og rekruttert informanter som har hatt tilknytning til den aktuelle barneverninstitusjonen. Summen av dette har gitt meg muligheter med utgangspunkt i personlige og yrkesmessige erfaringer. Positive sider ved dette har vært tilhørighet, merkunnskap og forståelse av de temaene jeg har undersøkt. På den andre siden har jeg både før og underveis i dette arbeidet vært bevisst mulige begrensninger eller utfordringer knyttet til validiteten i arbeidet, nærheten til det jeg forsker på og min egen forforståelse. Spørsmål som jeg har stilt meg gjentatte ganger i dette arbeidet er: Er jeg bevisst min egen påvirkning på forskningsprosessen? Vil min kjennskap til informantene og institusjonen kunne ha negative utslag i forhold til gyldigheten av forskningen og sluttproduktet?

Min arbeidsplass, utdanningsbakgrunn og interesse for friluftsliv har vært førende for at jeg har valgt å stille de spørsmålene jeg har gjort. Å blottlegge sine motiver som forsker er ikke alltid så opplagt og enkelt. Åpenhet for det som grunnleggende driver oss til å stille spørsmål og bedrive forskning har relevans for forskningsprosessen (Leseth og Tellmann, 2018). Det er derfor viktig for meg å være åpen på at, mitt erfaringsgrunnlag bygger på min yrkesbakgrunn som miljøterapeut i institusjon og utallige turer med barn og unge i friluftslivssammenheng. Jeg har min oppfatning og forforståelse for hva som var bra og mindre bra og min subjektive erfaring er knyttet til det. Min indre motivasjon for å gjennomføre dette arbeidet er derfor drevet av å høre tidligere beboeres stemme forbundet med dette.

På bakgrunn av denne bevisstgjøringen har jeg foretatt konkrete valg for å søke å unngå uønskede påvirkninger. Det ene valget handlet om å rekruttere informanter som jeg har hatt begrenset kjennskap til i min yrkesutøvelse. Det andre handlet om at rekrutteringen ikke ble foretatt av meg direkte. Å forske på egen arbeidsplass har sine positive sider ved at man kan dra nytte av de erfaringer man har knyttet til de temaer og sammenhenger som undersøkes (Malterud, 2013). Å velge å forske på min egen arbeidsplass var ikke gitt, men valget ble fattet med utgangspunkt i at jeg ønsket å få dypere innsikt ved å undersøke tidligere beboeres uttrykte erfaringer med friluftsliv i forbindelse med deres botid i institusjonen.

Intern validitet vedrører datamaterialets tilknytning til det vi ønsker å undersøke i forskningsprosjektet, og den påvirkes blant annet av de spørsmål som stilles gjennom intervjuguiden og informasjonen som blir gitt fra informantene på bakgrunn av disse. Dette handler om hvorvidt de dataene vi har samlet inn gir informasjon som er treffende for det vi har som mål å undersøke (Leseth og Tellman, 2018).

Både utforming av intervjuguide, intervjusituasjon samt den informasjonen som fremkommer på bakgrunn av dette kan ha relevans for intern validitet (Thaagard, 2015). Denne fasen av arbeidet utfordret meg og min evne til å være bevisst det jeg valgte å stille spørsmål om i intervjuguiden, måten jeg forholdt meg til informantene på og hvordan jeg opptrådte under intervjusituasjonen. Å forholde seg til den relativt fleksible rammen som et semistrukturert intervju er opplevdes naturlig og det oppstod en god flyt i alle intervjuene. Det som imidlertid var utfordrende i selve intervjusituasjonen, var å se seg selv utenfra og innta et metaperspektiv mens selve intervjuet pågikk. I forkant var jeg dette bevisst, spesielt med tanke på min tilknytning til informantene og friluftsliv som interessefelt. Jeg valgte derfor å skrive noen ord om dette i mine egne notater som jeg hadde med meg inn i intervjuene. Som forsker kan man

komme i skade for å forsterke og prege informantenes utsagn, Det kan fremstå som svært uheldig om man i tillegg underbygger sin egen forutinntatthet, uten å være var for det (Kvale, 2006).

Ekstern validitet kan kobles til hvorvidt mitt arbeid er overførbart til andre sammenhenger og/eller hvilken rekkevidde det har utenfor mitt arbeid (Malterud 2013). I forbindelse med denne typen validitet fremheves betydningen av at konklusjonene i et gitt forskningsarbeid gir mening om man sammenligner med lignende arbeid gjort innenfor samme temaområde (Leseth og Tellman, 2018). Spørsmål om ekstern validitet dreier seg om konklusjonene og om tema og sammenhenger man kommer frem til er forståelige for andre lignende felt eller enheter. For mitt vedkommende har jeg stilt meg spørsmålet om min studie og mine funn kan være relevante, interessante og ha overføringsverdi i forhold til andre barneverninstitusjoner, samt annen forskning innenfor institusjonsbarnevernet. Om dette arbeidet er overførbart og gjenkjennbart må defineres av den som leser det, men min bevissthet har vært knyttet til dette gjennom hele forskningsprosessen via litteratursøk, intervjuguide, analyse og sammenfatning av arbeidet. Jeg skrev også notater om denne bevisstgjøringen i prosjektloggen. I tilknytning til prosjektets eksterne validitet er det også naturlig å nevne antall informanter. Som beskrevet i metoddelen valgte jeg ikke å rekruttere flere enn fire informanter. Beslutningen om å stoppe ved fire intervjuer ble gjort etter å ha mottatt det transkriberte materialet. Jeg erfarte at mye av det som ble gjengitt og fortalt gjennom intervjuene hadde likhetstrekk og/eller at det på ulike vis samsvarte. Å aktivt reflektere over om man har oppnådd metning, og fått tilstrekkelig svar på det man ønsker å finne ut er av betydning for den eksterne validiteten i et forskningsprosjekt (Malterud, 2013) For meg fremstod dette som utfordrende, nettopp med tanke på overførbarheten og rekkevidden av mitt arbeid. Analysearbeidet var imidlertid til hjelp for å beslutte at fire informanter ga nok dybdeforståelse for å besvare problemstillingen.

I et hvert forskningsprosjekt er relevans viktig. Det dreier seg om hvordan arbeidet fremstår, hvorvidt man bringer frem ny kunnskap, nyanserer tidligere forskning eller beskriver et fenomen fra et annet perspektiv. I denne forbindelse er det hensiktsmessig å skaffe seg oversikt over tidligere forskning og litteratur med tilknytning til det aktuelle temaet (Malterud, 2013).

Mine litteratursøk viste at det i Norge og Norden ikke er gjennomført et betydelig antall studier som knytter seg til kombinasjonen friluftsliv, miljøterapi og barn og unge. Forskningen på området er med andre ord svært begrenset, og det uttrykkes at det er behov for mer forskning blant annet knyttet til den yngre befolknings erfaringer relatert til friluftsliv og mulige sammenhenger mellom friluftsliv, livskvalitet og folkehelse (Kurtze, Eikemo og Hem, 2009). Teorigrunnlaget for oppgaven er innhentet ved litteratursøk gjort med veiledning av biblioteket på NTNU Dragvoll. Det er søkt på «Bruk av friluftsliv i miljøterapeutisk arbeid i barnevernsinstitusjoner» og «Use of outdoor activities in child welfare institutions». For det norske søket var det totalt 107 treff når det gjaldt bøker og tidsskrifter. På det engelske søket var det 782 treff på tidsskrift, 1599 treff på fulltekstdokumenter og 653 treff på bøker. I tillegg til litteratursøk på biblioteket har jeg benyttet meg av litteratur tilknyttet masterstudiet i barn og unges psykiske helse og norsk litteratur tilknyttet friluftsliv. I teorigrunnlaget vises det til noe litteratur som bygger på kvantitativ forskning, deriblant beskrivelser av minsket stress hos barn og unge i tilknytning til friluftslivsaktivitet (Dragland 2018; Bagøien 2006; Kurtze, Eikemo og Hem, 2009). Til tross for at jeg har et kvalitativt design forankret i fenomenologi hvor jeg ønsker få en best mulig gjengivelse av ulike fenomener og hendelser (Creswell, 2013) har jeg altså valgt å vise til noe litteratur og forskning bygget på kvantitative design og metoder. Dette har jeg gjort fordi det foreligger lite kvalitativ forskning på området. Samtidig har det vært viktig for meg å vise til noe av den forskningen som foreligger på feltet selv om den benytter en annen metodisk tilnærming, enn det jeg gjør i min studie. Utover dette har jeg fordypet meg i og anvendt mye litteratur og forskning som omhandler miljøterapi, relasjon og relasjonsetablering. Teorigrunnlaget for denne oppgaven kan oppfattes å ha noen svakheter med tanke på ovennevnte kobling til kvantitativ forskning, men jeg har gjort utvelgelser etter beste evne for å danne et faglig fundament for arbeidet. At et forskningsarbeid fremstår som troverdig og gjennomiktig er med på å sikre kvaliteten i arbeidet (Kvale, 2006). Dette handler om reliabilitet, og det har vært gjennomgående viktig i alle prosesser knyttet til dette arbeidet. En bevisstgjøring og åpenhet rundt egne valg og vurderinger har vært retningsgivende og forhåpentligvis styrkende for helheten i arbeidet. I utformingen av intervjuguide, gjennomføring av intervju og transkribering har fokuset på reliabilitet vært ekstra viktig. Som beskrevet tidligere i oppgaven har jeg på bakgrunn av hørselstap ikke kunnet gjennomføre transkriberingen selv. Jeg fikk bistand av en transkriberingsassistent til å utføre den delen av arbeidet. Dette kan ha innbefattet både fordeler og ulemper. På den ene siden kunne jeg via denne hjelpen få gjengitt intervjuene med en kvalitet som det ikke ville vært mulig for meg å gjennomføre selv. Dette ga meg et presist og godt utgangspunkt for

analysedelen. På den andre siden måtte jeg gi slipp på en viktig del av arbeidet i min forskningsprosess. Transkriberingsarbeidet kan være utslagsgivende for analyseprosessen, og forskerens nærhet og forståelse av eget arbeid (Malterud, 2013). Å måtte gi slipp på dette arbeidet følte ikke bra, men samtidig var det nødvendig for at jeg i det hele tatt kunne gjennomføre et kvalitativt forskningsprosjekt ved bruk av intervju.

3.9 Etiske betraktninger

Etiske vurderinger og hensyn er gjennomgående viktig i et hvert forskningsprosjekt. De valgene man som forsker foretar underveis i undersøkelsen skal følge det respektive studiesteds etiske retningslinjer og gjeldende lovverk som er tilknyttet forskning (Thaagard, 2015). Alle mine forskningsetiske valg har rettet seg etter de retningslinjer, lover og regler som gjelder ved det studiestedet jeg er underlagt. Jeg har i tråd med disse føringene utformet en prosjektskisse, en intervjuguide og en søknad som ble sendt til veileder og til Norsk senter for forskningsdata (NSD) for godkjenning. For en gjennomgripende forsvarlig forskningsprosess er det viktig at en opplyser samt ivaretar informantenes rettigheter og tar hensyn til anonymisering og konfidensialitet (Kvale, 2006). Som forsker er det relevant å sette seg inn i informantens sted, søke å ivareta deres integritet, være en god lytter og opptre ivaretakende (Kvale, 2006). Forskningsprosjekter som innbefatter intervju eller observasjon og påfølgende befatning med personopplysninger, må godkjennes i henhold til personopplysningsloven. Som nevnt utarbeidet jeg en søknad som ble sendt fra veileder og fakultetet, med prosjektbeskrivelse, informasjonsskriv, intervjuguide og mastergradsavtale til NSD for godkjenning. Studien ble igangsatt da NSD hadde foretatt en forskningsetisk vurdering, ferdigbehandlet søknaden og gitt tilbakemelding med tilråding.

4. Presentasjon av funn

I dette kapitlet presenteres funn gjort på bakgrunn av analysen av det transkriberte datamaterialet hvor Malteruds systematiske tekstkondensering ble benyttet. Studiens problemstilling og forskningsspørsmål danner utgangspunktet for analysearbeidet. Oppdeling og navngivelse/benevning av kategorier er gjort med bakgrunn i det transkriberte materialet, og med ønske om å belyse det som fremstår som mest adekvat for besvarelsen av oppgaven. Noen subkategorier vies mer plass enn andre, noe som gjenspeiler seg i det videre arbeidet i oppgaven. Relasjoner og kontakt mellom informanter og andre har en sentral plass i presentasjonen, og er derfor organisert i en egen kategori. Den andre kategorien med påfølgende subkategorier omhandler opplevelser og erfaringer knyttet til hva uterommet og friluftslivsaktivitet har gitt. Til tross for denne oppdelingen er det viktig å presisere at det foreligger sammenhenger på tvers av kategoriene.

<p>Kategori 1</p> <p>Betydningen av relasjoner og et mangfold av delte opplevelser.</p>	<p>Kategori 2</p> <p>Mestring og opplevelse av friluftsliv gir varige erfaringer, nytelse, glede og ro.</p>
<p>Subkategorier</p> <ul style="list-style-type: none"> -Samvær og samtaler i uterommet. -Friluftsliv bygger relasjoner. -Trygge ekte og turvante voksne, som ønsker å drive med friluftsliv. 	<p>Subkategorier</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mestring og lek via mangfold i aktivitet og steder å dra til. - Friluftsliv gir fysisk utfoldelse, nytelse og ro. -Tidligere friluftslivserfaring har betydning for opplevelsen. - Friluftsliv som en del av livet nå.

Figur 1.

4.1 Betydningen av relasjoner og et mangfold av delte opplevelser

Subkategoriene som presenteres under beskriver informantenes erfaringer med det å være i lag- og samhandle med de voksne og andre ungdommer ute i naturen. De viser hvordan informantene opplevde at friluftslivet bidro til at de lærte de andre å kjenne og dermed kunne etablere gode relasjoner. I samband med dette fremheves også betydningen av trygge og turvante voksne.

4.1.1 Samvær og samtaler i uterommet

Informantene har alle gjentatte erfaringer med å være alene med miljøterapeuter på tur og i friluftslivsaktivitet. De fremhever samvær i friluftslivssammenheng. Uterommet, aktiviteten og naturen gir ifølge informantene en større fleksibilitet/åpning for kommunikasjon og endring enn hva institusjonsboligen gjør.

En informant sier det slik:

«Som guttunge så var det ikke så lett å snakke til meg, jeg var følsom sånn. Så da reagerte jeg med sinne og kastet ting. Så for meg var det bra å være ute»

Informanten følger opp med å påpeke at han fikk en frihet til å åpne seg da han var ute i aktivitet sammen med en dedikert ansatt/voksen:

«Jeg tror det handler om den settingen du er i. Hadde du sittet på et møterom ville det gått galt, ikke sant. I hvert fall for min del»

En annen informant sier det slik:

«Ute er det naturligere. Det er ikke noe tvang, føler jeg. Når du kommer fra skolen og de spør hvordan dagen har vært. Du får de spørsmålene. Har du hatt en shitty dag orker du ikke snakke om det. Når du er ute, da kommer svarene. For min del er det normalt å være ute, og som sagt; jeg føler meg trygg i naturen. Jeg føler meg trygg i omgivelsene. Jeg vet hva jeg holder på med, og da er det enklere å svare»

Samtalen som en del av friluftslivsopplevelsen trekkes også frem som en betydningsfull erfaring. Informantene beskriver en følelse av ekthet, dybde og frihet knyttet til samtalene ute.

En informant sier det slik:

«Man får litt frihet innvendig, kan du si. Ting løsner. Man kunne få prate litt alene uten at det skal være andre tilstede. Jeg åpnet meg da jeg fikk mulighet til å dra på tur med en person. Jeg var veldig flink til å åpne meg og fortelle om hvordan livet var. Og når jeg var ute alene med en voksen så satte jeg veldig pris på det.»

4.1.2 Friluftsliv bygger relasjoner

Informantene forteller at de sjelden har vært ute og drevet med ulike friluftaktiviteter alene. Samtlige trekker frem møtene mellom seg og de andre som de har vært sammen med i friluftslivsaktivitet som verdifullt. Funn gjort i analysearbeidet fremhever betydning av å være ute og drive med friluftsliv, når man skal bygge relasjoner og prøve å bli kjent med nye omsorgspersoner og medbeboere. Samtalen er ikke nødvendigvis det primære. Det å dele/være sammen om en aktivitet kommer først. Deretter kommer de gode samtalene med aktiviteten som kontekst. I denne sammenhengen beskriver informantene at det føles kunstig å måtte bli kjent med nye personer i en spesielt vanskelig tid av livet, og at for mye tid inne i boligen føles som trykkende og unaturlig. De har derimot erfaring med at friluftslivet kan fungere som en trygghetsfaktor og isbryter. En informant sier det slik:

«Det var ute jeg følte meg trygg. Trivdes mer med å være ute enn å sitte inne. Var mer avslappende med voksne rundt deg da. Det var ukjente voksne, sånn at det krasjet litt der. Men ved å være ute så gikk det fint.»

En annen trekker frem kontrasten mellom å være ute og å komme inn, om samarbeidet og det å strebe seg frem til et mål som betydningsfulle faktorer i relasjonsbyggingen mellom han og miljøterapeuten.

«Det var bare meg og en som jobbet med meg. Vi gikk i fire timer for å komme oss dit. Det var slitsomt. Men da vi kom frem til hytta, var det bare å finne roen, slappe av å fyre opp i ovnen».

Informantene forteller også om det naturlige, det uanstrengte og om ektheten som kommer frem i møtet med miljøterapeutene i forbindelse med friluftsliv og at de oppfatter dette som verdifullt. En av informantene uttrykker det på denne måten:

«Ute går det veldig naturlig. Det er relasjon altså tilknytningen og det trygghetsbåndet det er ikke noe som streves etter. Det er ikke at vi skal jakte etter det på denne turen her. Vi skal ikke komme tilbake som bestevenner, det er ikke fokuset, og da går det av seg selv»

I tillegg til å erfare at friluftslivet og turene kunne bidra til å skape intersubjektive opplevelser og bånd mellom ungdommen og de voksne rundt, fremhever informantene at dette også gjorde noe med relasjonene ungdommene i mellom. En informant sier det slik:

«Du bare var der ute og stortrivdes, og du fikk tettere relasjon til de du bodde med ».

En annen forteller om utfordringer knyttet til relasjoner innad i familien sin og hvordan det kunne oppleves som særdeles utfordrende og skulle ha samvær med tilsyn i institusjonsboligen. Løsningen ble at informanten i stedet fikk bruke sin styrke og trygghet knyttet til friluftsliv ved disse samværene. Man valgte å søke å bygge relasjonen til familien ved å være ute sammen. Informanten referer til opplevelsen slik:

«De voksne som jobbet med meg og så hvordan innvirkning det hadde på meg å være på tur, de fant ut når jeg skulle ha samvær med morsan og farsan, så skulle de samværene være ute. Det fungerte ikke for meg å sitte inne på et møterom med morsan og farsan å prøve å være en normal familie. Så vi reiste ut, disket opp skikkelig. Hadde med oss skikkelig god mat. Vi grilla, storkosa oss og fiska litt.»

To av informantene forteller at de har noe friluftslivserfaring før botiden i institusjon. Denne erfaringen oppfatter de som viktig også for friluftslivet i botiden, og kontaktetableringen med miljøterapeuter og medbeboere. Det kommer blant annet til uttrykk på følgende måte:

«Min friluftslivserfaring var en samtalestarter. Det å ha noe å dele med andre utgjorde en forskjell for meg.»

Samtlige informanter forteller at vennskap, tilhørighet og følelsen av fellesskap sammen med andre beboere og de voksne var viktige aspekter ved friluftslivet i forbindelse med botiden på institusjonen. Å være sammen med flere beskrives av informantene som positivt, men også noen ganger som utfordrende. Samtlige gir imidlertid uttrykk for at de lærte å løse utfordringer og problemer sammen og at man gjerne endte opp med en helhetlig god erfaring og opplevelse. Én av informantene sier noe om dette på følgende måte:

«Vi var for det meste fire på tur. Da blir det jo mye tettere sammen. Må lære seg å samarbeide og gjøre ting sammen, i stedet for å krangle om hvem som skal ha det også det.»

Noen ganger var det både medbeboere og venner fra skole og nærmiljø med på turer. En annen erfarte det slik:

«Jo flere, jo bedre. Jeg syns det var artig å være sammen. Vi sto fra land og fisket, og noen var ute i båt og fisket. Vi følte på et kjempestort fellesskap, ble kjent med mange andre og fikk nye vennskap.»

En annen sier det slik:

«Vi ble gode venner på tur og prata hele tiden. Da ble det at vi snakka og kom mer og mer inn samtalen da.»

Noen ganger kunne det være sprikende interesser og behov hos beboerne, når det gjaldt aktiviteter og ønske om å være alene med en voksen:

«Det hendte at vi som var beboere her, ikke hadde samme interesser. Noen hadde lyst til å være hjemme og se på TV og spille Playstation, og noen hadde lyst til å være ute og i aktivitet. Jeg var både ute med flere, og jeg var ofte alene med en voksen.»

Den samme informanten beskriver de ulike behovene på denne måten:

«Det kan handle om at vi mennesker er forskjellige, og har forskjellige behov. Jeg hadde behov for å dra på tur alene med en som jobbet her. Andre hadde kanskje behov for å være litt hjemme her uten meg. Vi hadde turer der vi var alene, men stort sett så var vi alle sammen. Det er jo forskjellig fordi at vi bor jo på en sånn institusjon fordi at vi er forskjellige mennesker. Vi har alle våre behov, forskjellige behov så av og til var det utfordrende. Av og til så fungerte det kjempebra å være sammen.»

En informant trekker frem erfaringen av å være ilag og lære noe sammen med andre.

«På tur lærte vi noe hele tiden. Vi lærte hva som var lurt å gjøre der og da, og hva vi burde ha på oss. Hvilket skotøy vi burde bruke litt ut ifra været og sånn, og det var veldig artig.»

En annen forteller om en kanotur som opplevdes som utfordrende og som satte gruppa på prøve:

«Det var så slitsomt. Det var ingen som orket å gå sa de. Det var så tungt til tider at det var dritt den der turen der det regna og det var skikkelig uggent vær på hele turen. Alle sammen kom fram til i bilen at dette her var siste gangen. Så gikk det et par dager også begynte vi å snakke om neste turen, ikke sant.»

På fellesturer kunne også de eldste beboerne bidra som mentorer for de yngre beboerne. Den ene beskriver en opplevelse slik:

«Jeg føler vi gjorde en bra innsats. Tror de andre syns det var veldig artig, og det vistest at de trivdes. Alle tok vare på alle og ingen ble utelukket. Det var en viktig tur.»

4.1.3 Trygge, ekte, og turvante voksne, som ønsker å drive med friluftsliv

Informantene uttaler seg også om miljøterapeutene og de miljøterapeutiske rammene. De gir uttrykk for hvordan dette har hatt betydning for deres friluftslivserfaringer og opplevelser under botiden i institusjon. Miljøterapeutenes rolle blir av flere informanter beskrevet som avgjørende for at friluftslivopplevelsene ble som de ble. En informant forteller at han var svært var i forhold til nye/ukjente miljøterapeuter. Han opplevde imidlertid at han fikk lettere kontakt med dem når de dro ut i naturen for å gjøre noe sammen. Han beskriver sitt møte med nye miljøterapeuter slik:

«Jeg klarte ikke å være med fremmede. Verste jeg visste var å sette meg ned med en fremmed. Det var ikke aktuelt for min del. Men de gikk forsiktig frem så spurte de: Hva har du lyst til å gjøre du? Så sa jeg kanskje sykle litt da. Det syntes de var interessant, så reiste vi å sykla litt eller reiste å padla kano.»

Flere trekker frem egenskaper hos miljøterapeutene som for eksempel spontanitet og lekenhet når de snakker om det å tilrettelegge for og bidra til gode erfaringer med friluftsliv.

En informant sier det slik:

«Jeg synes det var viktig at vi hadde med voksne som synes de aktivitetene selv var artig. Fordi at du kan ikke være med en person som ikke synes det er artig på sånne ting. Da blir det ikke det samme.»

En annen informant trekker frem betydningen av engasjerte, ekte og aktive miljøterapeuter ved å fortelle om hvordan de i motsatt fall kan fremstå for ungdom som bor i institusjon:

«Det har vært folk som har vært ansatt da jeg var der som ikke synes at friluftslivsaktiviteter som krever fysisk aktivitet var noe spesielt interessant. Og da tenker jeg at det blir feil folk å ha i jobb. Det er viktig å ha folk i jobb som har passion for faget.»

Videre sier informanten:

«Det følte som om enkelte gikk på jobb for å tjene til husholdningsbudsjettet. Andre gikk på jobb fordi de hadde passion, og syntes at denne jobben her var kjempeartig, interessant og noe de hadde lyst til å gjøre.»

Sitatene ovenfor viser at miljøterapeutenes opptreden hadde betydning for beboernes erfaringer. Med andre ord; miljøterapeutens evne til å ta i bruk friluftslivsaktiviteter og drivkraften som må til for å motivere ungdommene ut på ulike opplevelser. Å være trygge på miljøterapeutene blir av flere nevnt som viktig for å få gode friluftslivserfaringer. Trygghet nevnes også som en dimensjon som kan vokse frem etterhvert som man opparbeider seg en relasjon med utgangspunkt i friluftslivserfaringer, slik denne informanten poengterer:

«På tur får man en trygghet må en jo si. For tryggheten er at du føler det klaffer mellom deg og den andre parten. At vi har samme interesse og brenner for det samme. Turen blir mye triveligere da.»

Flere trakk frem viktigheten av at de voksne var interesserte, tilstede i øyeblikket og opptatt av dem når de var på jobb, og på turer.

En informant sier det slik:

«At man fokuserer på beboeren, jobben sin, og legger privatliv og det man har utenom jobben hjemme. At man kommer på jobb og har klare og tydelig mål på at nå er det jobben det er snakk om. At man fokuserer på at man skal ha det bra på tur, og ikke minst at beboeren skal ha det bra, det er viktig. Hvis man klarer å fokusere på det at det blir en bra opplevelse for begge to, så vil beboeren sitte igjen med en fin følelse. Det vil gjøre at det blir mye enklere å dra på en tur neste gang.»

4.2 Mestring og opplevelse av friluftsliv gir varige erfaringer nytelse glede og ro

Under denne kategorien og de påfølgende subkategorier vil informantenes erfaringer knyttet til mestringsopplevelser, læring og naturens innvirkning på dem komme frem. Tidligere friluftsliverfaring vil også illustreres på grunnlag av at det har påvirket deres erfaring i botiden, i tillegg til funn som beskriver hvordan friluftslivserfaringen har blitt med dem etter utflytting. Denne kategorien ble skapt for å få frem erfaringer som knytter seg til disse områdene av deres erfaringsgrunnlag.

4.1.1 Mestring og lek via mangfold i aktivitet og steder å dra til

At institusjonen og miljøterapeutene tilrettela for friluftsliv og turer via et bredt spekter av fritidshus/fritidssteder, tilgang til friluftslivsutstyr og et mangfold av mulige aktiviteter fremheves av informantene som betydningsfullt. En informant forbinder friluftsliv med stedet/institusjonen og sier det slik:

«Det er her jeg har mine erfaringer fra når det kommer til friluftsliv. Fordi det var der alt startet. Med masse turer, overnatting på hytter, isfiske, klatring i fjellet, padling i kajakk og kano, elvepadling, jakt og fiske, å gå tur med hunder. Da jeg var her var jeg med på alt! Absolutt alt.»

Informantene opplevde både kontinuitet knyttet til enkelte steder og friluftaktiviteter, men også variasjon i utfartsmål og aktiviteter. En informant forteller om tilknytning til enkelte steder der de dro jevnlig i helger og ferier:

«I der var det et lite hus utpå ei lita øy. Der kunne vi få lov til å kjøre båt, padle kano og kajakk, fiske ål og sånne ting. Vi reiste ofte rundt til de små øyene som er ute i vannet der, og utforsket dem og kikket på forskjellig. Vi syns det var kjempeartig å få reise dit i helgene.»

Begrepet mestring bringes også frem i denne sammenhengen, i tillegg til muligheten for å lære seg forskjellige aktiviteter. Å utfolde seg innenfor det brede spekteret av friluftsliv fremstår som viktige erfaringer for informantene. En informant trekker frem leken på vinterstid, og friheten ved å være på en leirplass uten noen fastlagt plan:

«Vi tente bål. Hadde med ski eller bare lekte oss. Hoppet litt i snøen, klatret i trær og hoppet ned.»

En annen informant viser til gleden ved å dra til fritidsstedet og assosierte det med lek og friluftsliv.

«Da tenkte jeg nå skal jeg koble helt av. Var vi på vei til Sverige da visste jeg at da skulle vi på hytta. Da var det friluftsliv som var førsteprioriteringen. På vinteren var det alltid snø der, og da gravde vi snøhuler og lekte.»

Flere av informantene bruker ordet mestring. De har en oppfatning av at de ofte kjente på mestringsfølelse gjennom turene og friluftaktivitetene, og at de fikk kjenne på følelsen av å mestre gjentatte ganger. En informant uttrykker det slik:

«Skal ikke stå på mestringsfølelsen. Det har vært mye mestringsfølelse, både med jakt og fiske og ja generelt alt, minner fra alle vinkler.»

En informant oppsummerer dette på slutten av sitt intervju:

«Turene og friluftslivet har gitt meg mestringsfølelse og trygghet. Jeg har blitt rolig, blitt mer behersket.»

En annen informant forteller om delt glede, kunnskap om fiske og mestringsfølelser tilknyttet en felles fisketur:

«Ja, du har en forståelse og det meste av kunnskapen. Alle sammen visste hvordan de skulle ordne fiskeknote og hva som var best på ørreten. Den mestringsfølelsen av å være ute et par ganger. Det skal ikke så veldig mye til for å lykkes. Når du drar opp en fin fisk så lever du på det en måned. Og han minstemann som var med oss han gjorde det, og han ble jo så glad.»

Informantene sier noe om spenning, action og entusiasme ved å prøve ut jakt, moderne friluftaktiviteter og motoriserte kjøretøy i forbindelse med aktivitet utendørs. Mangfoldet i aktiviteter har gitt dem en vid referanseramme. Å ha det artig sammen med andre i friluftslivsaktivitet er beskrivende for deres gode følelse av å oppleve mestring sammen med andre.

En informant sier det slik:

«Vi hadde en treningskite som de voksne prøvde først. Da vi gutta tok over den treningskiten, ble vi jo røska med, lettet to meter opp i lufta og forsvant bortover. Ja, det var action altså! Da hadde vi noe å flire av. Vi flira så vi ble helt hysteriske.»

Funn viser til at mestringsopplevelsen var viktig for dem i etterkant av selve aktiviteten. Informantene forteller at det var godt å komme på skolen og møte jevnaldrende etter helgeturer, der de hadde noe å fortelle/dele med andre. De kunne fortelle at de hadde stått på ski, kjørt snøskuter, tatt en fin fisk eller fått være med en voksen på jakt. Å kunne spille på sine mestringsopplevelser i ettertid hadde innvirkning på deres sosialiseringssprosess og etablering av vennskap med jevnaldrende med sammenfallende interesser på skolen og i nærmiljøet.

4.1.2 Fysisk utfoldelse, nytelse og ro

Det å føle en slags form for ro og tilfredshet underveis og etter aktiviteter i naturen går igjen i informantenes beskrivelser, av sine erfaringer med friluftsliv under botiden i institusjon. Flere kobler dette til minnene som ble skapt i forbindelse med turene og friluftslivsopplevelsene.

En av informantene trekker frem en opplevelse og beskriver den slik:

«Det positive var at jeg ble sliten. Sovnet godt om kveldene. Jeg var jo et nattdyr, så det var mange kvelder jeg slet med å sove. Men etter en knallhard økt ute i villmarka, så var jeg mer

sliten både fra den friske lufta, gåing og det meste. Du var mer sliten. Kunne ligge og mimre tenke på hvor enormt artig det var.»

En annen informant forteller at det var godt å skape en distanse til de daglige omgivelsene og koble av i naturen:

«Det er sånn når du er ute i skogen, så er det ikke så mye lyder og mye støy. Når du er hjemme på ukedagene så er det unger rundt omkring. Det er biler som kjører og det er lastebil, busser, tog og alt mulig. Det kan jo være slitsomt, noen ganger. Telefonen ringer, og meldinger og sånn. Når du er ute i naturen så er det kun naturen, bålet deg selv og den du er med. Da får du kobla av mer.»

Informantene gir uttrykk for at læring og mestring i forbindelse med friluftsliv kan bidra til å dempe sinne og frustrasjon. I tillegg forteller informantene at læring og mestring i uterommet, har overføringsverdi til hvordan de behersker andre settinger og livssituasjoner.

En informant sier det slik:

«Jeg hadde et ekstremt sinne. Det var ingenting som skulle til før jeg tente på alle pluggene. Friluftslivet har hjulpet meg til å lære å beherske sinnet. Å være på tur går ikke bestandig etter planen. Å sette opp teltet kan gå galt. Du må bli tålmodig på en helt annen måte. Du kan ikke styre været eller vinden. Blåser det opp en dag og du kommer deg ikke over sjøen, eller det fossregner og du får ikke til å gå så langt som du skal. Da må du lære deg å bruke tålmodighet. Du må respektere det. Det der tar du med deg i en vanlig hverdag. Du kan ikke styre folk. Du kan ikke tvinge folk til å gjøre sånn som du vil at det skal være, og da må du kommunisere for å prøve å finne ut av det på enklest mulig måte.»

Videre gir informantene uttrykk for at de erfarte at det var godt å få litt avstand fra de daglige stimuliene gjennom tv og mobiltelefoner, og at naturen ga dem en annen ro enn hjemme. Her er noen utsagn som beskriver dette nærmere:

«Det er jo alltid annerledes når man er ute. Med bål foran deg og lavvo, himmelen er blå og du ser stjernerne. Det er ikke slik når du sitter hjemme i sofaen foran TV-en. Når jeg er ute da er det ikke noe sånn. Da tar jeg med soveposen, madrassen, og legger meg ute ved bålet og bare nyter at nå er jeg ute i naturen og har det fint.»

En annen sier dette:

«Jeg følte at jeg slappa av veldig godt ute. Da var det ikke noen telefoner. Hadde jeg den med, var den i sekken for eksempel. Da bare kobla jeg ut alt. Bare snakka med sidemannen og bare var ute og hadde det bra.»

Informantene fremhever kontrasten ved å være ute og utfolde seg for så å komme inn for å slappe av i samvær med miljøterapeuten.

En informant forteller om det på denne måten:

«Det var godt å bare slappe av. Å kjenne at du var sliten etter fysisk aktivitet, gått på ski og sånn. Da var det godt å bare komme hjem, eller på hytta å bare koble av. Se på film eller TV og bare nyte den kvelden. Godt at jeg og den voksen jeg var med bare fant hver sin sofa. Bare lå der med hver sin potetgullskål og en liten cola, så på en god film eller noe sånn.»

4.1.3 Tidligere friluftslivserfaring har betydning for opplevelsen

Informantene hadde varierende friluftslivserfaring før botiden, noe som hadde innvirkning på deres friluftslivsopplevelser. Noen av informantene trekker frem betydningen av friluftslivserfaring før botiden i institusjon, som positivt og viktig for deres mestringsfølelse og kontaktetablering.

En informant sier det slik:

«Jeg kunne jo skryte litt av det. Visste jo at jeg kunne fiske og hadde gjort det mye. Så jeg prøvde å knyte for de yngre, hvis de ikke fikk det til. Da hadde jeg litt stolthet for at jeg kunne det. Da kunne jeg kjenne på det der at jeg lærte bort at jeg lærte dem fiskeknuter. Det er ikke store tingen men å få det til ikke sant.»

En annen informant fremhever sine tidligere friluftslivserfaringer på denne måten:

«Det hjalp meg at jeg hadde vært med på telttur. Det er sånne ting som ikke er lett første gangen likevel da. Sette opp telt, det er ikke det letteste, så det hjalp meg at jeg hadde gjort det før.»

To av informantene hadde begrenset med friluftslivserfaring før botiden i institusjon og for dem ble mange av friluftslivsaktivitetene en ny opplevelse. Dette ble i stor grad beskrevet som positivt, men i enkelte tilfeller kjente de på manglende mestring knyttet til sine egne ressurser. En informant hadde blant annet liten erfaring knyttet til en bestemt aktivitet og illustrerte det slik:

«Slalomskiene var noe forbanna herk rett og slett. Fant ikke noe mestringsfølelse eller noe. Sto oppe i den bakken i seks sju timer en hel dag med sæler, det ene og det andre og skulle prøve å mestre det her. Men det ble bare ball og forbannelse.»

En annen informant forteller at han før innflytting hadde et inaktivt liv med få muligheter og at manglende erfaring gjorde han åpen/nysgjerrig på ulike friluftslivsaktiviteter:

«Jeg har jo ikke vært en person som har vært så veldig aktiv fra før av. Men jeg ble jo veldig aktiv da jeg bodde på institusjonen. Jeg synes det var veldig bra og det gjorde sitt til at jeg er en veldig aktiv person i dag.»

4.1.4 Friluftsliv som en del av livet nå

Informantene har i ulik grad videreført sine erfaringer og interesser innenfor friluftsliv etter botiden. For noen er natur og friluftsliv en viktig del av livet. For andre er det ikke like gjeldene. Det er ikke noe klart skille på at de som hadde friluftslivserfaring før botiden har fortsatt, og de andre ikke. Fravær av friluftsliv i ettertid skyldes ulike elementer som: interesse, tilgjengelighet av friluftsutstyr og utfartsmuligheter, venner som liker det samme som dem og økonomiske ressurser. Savn blir ikke direkte benevnt av noen av informantene, men ønske om mer friluftsliv omtales indirekte.

En informant driver ikke nevneverdig med friluftsliv i dag, men skulle gjerne sett at det hadde vært mer. Han sier det slik:

«Jeg har ikke hatt noen helger med friluftsliv akkurat. Det har ikke vært at noen har spurt meg om å planlegge en helg, om det er i naturen eller i skogen eller på en fjelltopp eller noe sånn.»

En annen informant sier noe om betydningen av å bevege seg utendørs:

«Jeg går jeg går, helt ærlig ei mil hver dag. Men ikke i skog og mark, for det er det veldig lite av der jeg er. Og så har jeg nettopp fått meg sykkel i gave så jeg sykler veldig mye.»

En annen sier dette om sin befatning med friluftsliv nå:

«Klatring holder jeg litt på med. Det er ikke så veldig ofte. Jeg reiser noen ganger og klatrer litt. Så drar jeg på noen teltturer. Det blir jo litt mindre av det nå som jeg har andre ting å fokusere på. Men jeg har det i meg. Rett før sommeren starta, så var jeg på telttur, fisket litt og bare slappet av. Sånn at det blir ikke så ofte, men når det blir så blir det skikkelig.»

En annen informant forteller at han setter pris på naturen, og benytter seg ofte av friluftsliv i forbindelse med familieutflukter. Han er opptatt av å gi sine barn de opplevelsene som han fikk i forbindelse med oppholdet på institusjonen. Han forteller om sin bruk av friluftsliv slik:

«Vi er støtt og stadig på en eller annen tur, hvor det er fiske eller bare for å ta oss en tur ute i marka for å brenne pølser og kose oss. Der vi bor så har vi et kjempefint turterreng rett rundt hjørnet, så vi utnytter det mest mulig, både med fiske og isfiske, og annet. Det er veldig artig for ungene.»

5. Drøfting av funn

I denne delen av oppgaven vil jeg med utgangspunkt i teorigrunnlaget drøfte funnene som ble presentert i det forrige kapittelet. Innledningsvis knyttes funnene til teorier om friluftsliv. Videre rettes oppmerksomheten særlig mot drøfting av funn som dreier seg om relasjonelle erfaringer, grunnlag for gode friluftslivsopplevelser og videreføring av disse erfaringene i nåtid og i voksen alder.

5.1 Tilfredshet, mestringsopplevelser og læring i forbindelse med friluftslivsaktiviteter

Funn gjort i denne studien viser at samtlige informanter har erfart at friluftsliv har vært viktig for deres livskvalitet og sosiale utvikling. Dette kommer frem blant annet i ulike beskrivelser av friluftslivsaktiviteter hvor de knytter disse til velvære, trivsel, bedret konsentrasjon, dempet sinne, morsomme opplevelser og bedret fysikk. Dette kan settes i sammenheng med tidligere forskning som belyser ulike positive sider ved friluftslivsaktivitet i forbindelse med barn og unges kontakt med naturen (Kurtze, Eikemo og Hem 2009; Bagøien, 2009; Sjong, 1992).

Informantene gir uttrykk for hvordan de har opplevd naturen ved å vise til ulike betydninger av den som å kjenne ro, økt fysisk og psykisk velbehag og tilfredshet ved friluftslivsaktiviteten. Tidligere forskning viser at friluftsliv kan minske uro og gi en følelse av velvære underveis og i etterkant av aktivitet (Dragland, 2016; Hansen, 2014; Nordisk Ministerråd, 2009). Opplevelser som informantene delte med miljøterapeuter og andre beboere i friluftslivssammenheng synes dessuten å ha hjulpet dem å ta et skritt til side i hverdagslivet. Friluftsliv i botiden har gitt dem positivt påfyll, avkobling fra dagliglivet og litt pauser fra tv-spilling og digitale medier. Dette representerer en motvekt til Louv sine teorier om barn og unges tilknytning til spill og digitale medier (2008). Han beskriver at barn og unge som tilbringer overdreven tid foran skjermer og spill utvikler et underskudd på kontakt med naturen (ibid). Noen informanter i min studie forteller at det følte godt å være på turer og bedrive friluftsliv blant annet fordi de ikke trengte å være påkoblet digitale medier og tilgjengelige for andre jevnaldrende til enhver tid via disse mediene. Ettersom studien ikke setter søkelys på informantenes mangfoldige fritid ved for eksempel å sette friluftsliv opp imot andre interesser og aktiviteter som de hadde og tok del i, så foreligger det imidlertid

noen begrensninger med tanke på å gjøre en uttalt fortolkning av disse utsagnene. Ulset (2009) har i større grad undersøkt dette mangfoldet i sin studie av barn og unges fritid i barneverninstitusjoner, hvor det fremgår at beboeres interesser og ønsker knyttet til fritid er mangfoldige og sammensatte.

I informantenes beskrivelser synes nye erfaringer knyttet til friluftsliv og opplevelse av mestring i denne forbindelse å fremstå som noe verdifullt for dem. Det er også mulig å se dette i sammenheng med de sosialiseringprosesser de tok del i. Frønes (2016) fremstiller sosialisering som samspillet mellom det enkelte barn/unge som aktivt subjekt og alle de sammenhenger og relasjoner som er gjeldende for den enkelte. Dette kan videre kobles til Skjervheim (1967) som beskriver intersubjektivitet og samhandling mennesker imellom med begrepene medvit og medvere med den betydning at vi alle er aktive subjekter i de samhandlingene vi inngår i.

Enkelte informanters friluftslivsopplevelser hadde innslag av motorisert ferdsel. Dette beskrives som givende, artige og gode opplevelser og knyttes til følelse av spenning, utforskning og det å få gjøre noe spesielt. Generelt fremstår ny lærdom og mestring knyttet til livsutfoldelse og lek ved friluftslivsaktivitet som sentrale aspekter i informantenes beskrivelser. I tillegg gir de uttrykk for at mestringsfølelse tilknyttet friluftsliv kan oppleves å ha positiv betydning for andre forhold i livene deres. Mestringsfølelsen synes å være styrkende for den enkeltes selvfølelse og livskvalitet. Moe, Slinning og Hansen beskriver nettopp at barn og unge kan få tilført ulike former for lærdom via mangfoldige opplevelser i naturen, som gir dem en følelse av mestring og bedret selvfølelse (2010).

5.2 Dedikerte miljøterapeuter, betydningsfulle relasjoner og miljøterapeutiske rammer

Det fremgår av studien at informantene har erfaring med at friluftsliv kan bidra til å bygge relasjoner. De har erfart etablering og styrking av relasjoner både til miljøterapeuter og medbeboere, og de formidler at turene, felles mestring, deling av naturopplevelser og samvær var berikende for relasjonsetablering til andre. Disse funnene kan til en viss grad sammenstilles med Smith, Fulcher og Doran (2013) som fremhever bruk av natur og friluftsliv i miljøterapeutisk arbeid i forbindelse med relasjonsetablering mellom beboere og miljøterapeuter. Samtlige informanter i min studie forteller at de har vært alene med

miljøterapeuter på ulike turer under botiden i den aktuelle institusjonen, og de beskriver at de opplevde det som betydningsfullt å ha nærhet til en (egen) voksen. Relasjonsetablering, forutsigbarhet, ro og trygghet blir trukket frem som viktige erfaringer som informantene forbinder med det å dra på turer og være i aktivitet med en voksen alene. I forskningslitteraturen pekes det på at alle barn trenger en nær fortrolig voksen som representerer en trygghet i forhold til deres utvikling og utforskning (Gjærum, Grøholt og Sommerschild, 2006). Informantene peker på viktigheten av å oppleve å ha en god relasjon til miljøterapeuten og kjenne på trygghet til den de er i aktivitet sammen med. Forutsetninger for å føle glede, mestring og trygghet i forbindelse med friluftslivsaktivitet er ifølge informantene tett knyttet opp imot den opparbeidede relasjonen til miljøterapeutene og de iboende egenskapene hos hver enkelt miljøterapeut. Barn og unge trenger å forholde seg til en trygg base. For at de skal utvikle seg og drive med utforskning beskrives det som grunnleggende viktig at de kjenner tilstrekkelig trygghet gjennom sensitive voksenpersoner (Hart, Gröhn og Schwartz, 2009). Funn fra studien viser at det kan oppstå usikkerhet i starten av en relasjonsetablering, men at kontaktetablering i forbindelse med friluftslivsaktiviteter kan anta en mer naturlig form. Gode erfaringer for informantene var gjerne knyttet til miljøterapeuter som lot dem medvirke i planlegging av aktiviteter, skapte en trygg, forutsigbar ramme for friluftsliv og som syntes å være genuint interesserte både i beboerne, aktiviteten og samværet. Begrenset kjennskap til den enkelte voksne, lite friluftslivskunnskap blant enkelte miljøterapeuter og/eller manglende ekthet og engasjement fra miljøterapeutenes side synes å ha blitt oppfattet som sperrer eller hindre i forhold til det å skape konstruktive subjekt-subjekt forhold mellom beboere og miljøterapeuter innenfor friluftslivssettingen.

Nordisk ministerråd (2008) fremhever at friluftsliv og omgang med naturen representerer ulike verdier for oss generelt, og at naturen påvirker våre følelser, sanseinntrykk og vår livskvalitet. Informantene peker på at de immaterielle ressurser som naturen byr på - som varierte og vakre omgivelser og ulike typer sanseinntrykk, har virket positivt på dem. Naturen synes å ha representert en betydningsfull ramme for fysisk utfoldelse og mellommenneskelig kontakt. Informantene forteller også om institusjonens fokus på å tilrettelegge for friluftslivsaktiviteter. De har i sin botid erfart det som positivt at ledelsen ved institusjonen, og en stor del av miljøterapeutene, var opptatt av å legge til rette for friluftsliv. Tidligere forskning viser at barneverninstitusjonens organisering og ansattes engasjement, kunnskap og fokus rettet mot aktivisering og å tilrettelegge for mestringsopplevelser kan være av stor betydning for beboerne (Amble og Dahl Johansen, 2016).

Informantene bemerker at selve institusjonsboligens fysiske rammer kunne virke noe begrensende med tanke på relasjonsetableringer til miljøterapeuter, og at den i noen sammenhenger var rom for konflikt med andre beboere. I denne forbindelse fremhever de at friluftslivsaktiviteter sammen med flere og/eller turer alene med en voksen kunne oppleves som befriende og mindre bundet, enn settingen som var gjeldende innenfor boligen. Svendsen, Johns, Brautaset og Egebjerg (2012) hevder at friluftslivsopplevelser kan medvirke til et konstruktivt subjekt-subjekt forhold mellom ansatte og de barn/ unge som bor i institusjoner, og at naturen og friluftslivet som ramme kan fremstå som en dynamisk, uforpliktende og ufarlig setting for mellommenneskelig samhandling og interaksjon.

Informantenes uttrykte erfaringer når det gjaldt å dele positive friluftslivsopplevelser med fortrolige, trygge voksne og medbeboere kan forstås som intersubjektive opplevelser (Skjervheim, 1967). Intersubjektive opplevelser i denne sammenheng innbefattet lekenhet, mestring, trygghet og felles oppmerksomhet. Disse faktorene erindres og uttrykkes som viktige for informantene og synes å samsvare med tidligere forskning som fremhever betydningen av intersubjektive opplevelser og dens påvirkning på barnets selvutvikling (Stern, 2000). Informantenes relasjonelle erfaringer kan videre ses i sammenheng med barn og unges behov for å inngå i nære relasjoner og å oppleve en delt menings - og handlingsverden (Hertz, 2011). Informantene gir uttrykk for at det kunne oppleves som enklere å åpne seg og gjennomføre samtaler i naturen og ved friluftslivsaktivitet sammenlignet med andre settinger, for eksempel i møterom i institusjonsboligen. Informantene synes å vise til en større grad av fleksibilitet og frihet knyttet til samtaler gjennomført i naturomgivelser og/eller i kombinasjon med friluftslivsaktiviteter.

Olkowska og Landmark (2016) hevder at begrensninger knyttet til terapeutisk samvær kan være medvirkende til uro og manglende trygghet i relasjonen til miljøterapeutene. Dønnestad (2015) hevder at barn og unge som bor i barnevernsinstitusjoner kan ha en grunnmur basert på relasjonsbrudd og negative opplevelser knyttet til voksenrelasjoner. Dette kan medføre en skepsis i forhold til å inngå i dialog og å etablere nye relasjoner. I denne forbindelse fremheves viktigheten av å ha fokus på å gjøre noe sammen (ibid). Informantene som deltok i min studie gir uttrykk for opplevelser hvor de oppfattet av voksne har sett dem, vært interessert i dem og sensitiv for deres behov i forbindelse med friluftslivsaktivitet. Disse miljøterapeutene synes å ha blitt sett på som rollemodeller og inspirasjonskilder. Informantene gir uttrykk for å ha kjent på trygghet og tilhørighet, når de har vært i lag med disse miljøterapeutene på ulike friluftslivsaktiviteter.

Tre av informantene fortalte imidlertid om enkelte turopplevelser de hadde med miljøterapeuter som ikke syntes å ha interesse for og/eller kompetanse knyttet til friluftslivsaktiviteter. Ut ifra informantenes beskrivelser er det mulig å tolke dem dit hen at dette handlet om det den enkelte miljøterapeut tilkjennega av kunnskap, trygghet og entusiasme i situasjonene, og om hun/han hadde «passion» og evnet å veilede og drive med friluftsliv. Dersom de opplevde at den voksne egentlig ikke ønsket å drive med friluftsliv i arbeidstiden, førte dette til usikkerhet hos den enkelte beboer. Beboerne kunne i forbindelse med dette føle på usikkerhet ovenfor den enkelte miljøterapeut. Informantene beskriver de negative opplevelsene som unntaksvis, men like fullt fremsto de som mindre gode erfaringer knyttet til friluftsliv i botiden. Smith, Fulcher og Doran (2013) hevder at det er viktig at miljøterapeutene faktisk har kunnskap om de aktiviteter som inngår i det miljøterapeutiske arbeidet, og at miljøterapeutenes ekthet, lekenhet og spontanitet bidrar til å styrke relasjonen mellom beboer og miljøterapeut (ibid). Gjørum, Grøholt og Sommerschild (2006) hevder at vesentlige komponenter knyttet til barns utvikling er å ha tilgang på «stabile emosjonelle tilknytninger» og «erfaringer om å kunne noe» (s.32). Funn i min undersøkelse knyttes nettopp til informantenes ønske om å ha tilgang til en trygg dedikert voksen, som la til rette for mestringsopplevelser sammen med dem. På bakgrunn av dette fremstår kombinasjonen mellom tilrettelagte friluftslivsaktiviteter med fokus på den enkeltes mestringsnivå, ressurser og ønsker og terapeutisk nærvær med en fortrolig voksen som grunnleggende for informantenes gode erfaringer i forbindelse med friluftsliv. Å gjennomføre friluftslivsaktivitet med noen de hadde en etablert relasjon til var å foretrekke hos samtlige informanter. Enkelte forteller i tillegg at det opplevdes som lettere å etablere kontakt og relasjon til nye miljøterapeuter i forbindelse med friluftslivsaktiviteter, enn ved kun å være i institusjonsboligen. Øvreeide (2005) og Dønnestad (2015) fremhever begge betydningen av å ta i bruk aktiviteter basert på barnets premisser i forbindelse med kommunikasjon og relasjonsetablering.

I tilknytning til relasjonsbegrepet synes det også naturlig å trekke inn sosialisering, som en felles forståelsesramme for relasjonelle erfaringer i friluftsliv med miljøterapeuter og andre beboere. Frønes (2016) anvender begrepet selvsosialiserende individer i beskrivelsen av vår samhandling med andre. Via sosial samhandling har informantene i denne studien påvirket andre og selv blitt påvirket i en sosialiseringssprosess. Uterommet og friluftslivsaktivitetene har utgjort konteksten for denne samhandlingen. I denne forbindelse er det å bemerke at denne studien kun tar for seg en del av det miljøterapeutiske arbeidet, og at

sosialiseringprosessen for hver enkelt beboer selvsagt også har bestått av mange flere elementer og kontekster enn uterommet.

5.3 Jevnaldersrelasjoner i friluftslivsaktivitet

Sosialisering for barn og unge handler om deres individuelle utvikling, deltakelse og etablering i samfunnet og sosiale relasjoner i en sosialiseringssprosess (Frønes, 2013). I forbindelse med barn og unges sosialisering spiller jevnaldrende en viktig rolle for den enkeltes læring. Dette skjer ved perspektivtaking, imitering og identifisering (Tetzner, 2002). Jevnaldersgruppen som det enkelte barn og unge har interaksjon med vil ha innflytelse på den enkeltes læring, identitetsutvikling og modellvalg (Frønes, 2013). Vennskap og kontakt med andre beboere og jevnaldrende blir trukket frem av informantene som en faktor som var med på å gjøre friluftslivserfaringene rikere. Lek, sosial interaksjon med hverandre, felles utforskning av naturen og det å søke å løse utfordringer sammen, fremheves av informantene som positivt ved friluftslivsaktivitetene under botiden.

Tidligere forskning peker på at naturen representerer en fri og mangfoldig sosial utviklingsramme for barn og unge (Sjong, 1992; Dragsland, 2017; Bagøien, 2006). Brown og Patte (2013) poengterer at barn og unges lek og frie utfoldelse i naturen er viktig, fordi dette appellerer til deres ønske om utforskning og deres behov for utvikling og stimuli. Sosial interaksjon med jevnaldrende er viktig for barn og unges utvikling og livskvalitet (Moe, Slinning og Hansen, 2010). Institusjonens fokus på å anvende fasiliteter og friluftslivskompetanse for å etablere vennskap med jevnaldrende på skolen og i nærmiljøet fremstår som viktig for informantenes jevnalderssosialisering. Det ble lagt til rette for at de kunne ta med seg en eller flere venner på ulike aktiviteter, utflukter og overnattingsturer i tilknytning til institusjonens fasiliteter. Institusjonens fokus var at beboerne kunne knytte relasjonelle bånd til andre barn og unge med utgangspunkt i den enkeltes identitet og mestringfølelse relatert til friluftsliv.

Informantene gir uttrykk for gode erfaringer gjennom følelsen av å mestre ulike aspekter ved friluftsliv, å dele opplevelser sammen med jevnaldrende med like interesser og å inngå i vennerelasjoner med andre beboere. Dette betyr at relasjon og kontakt med andre beboere i mange situasjoner sannsynligvis har beriket friluftslivserfaringene hos informantene. Det som fremheves eller som er mulig «å lese» ut ifra deres uttrykte erfaringer er blant annet at de hadde det artig sammen, opplevde mestring, fellesskap, lærte av hverandre og oppnådde

tettere relasjoner. Dette fremstår som viktige erfaringer som var med på å danne et grunnlag for gode friluftslivsopplevelser for den enkelte. Bagøien (2006) og Brown og Patte (2013) beskriver på hver sine måter at barns frie lek og utfoldelse i naturen kan være med på å gi dem en åpnere innfallsvinkel til interaksjon og samspill; at naturen kan være en god ramme for utfoldelse, mestring og sosial lek. Smith, Fulcher og Doran (2013) hevder at barn og unges utforskning og samhandling i friluftslivsaktivitet i miljøterapeutisk sammenheng kan være styrkende for den enkeltes livskvalitet, selvfølelse og sosiale utvikling. Fernee, Gabrielsen, Andersen og Messel (2015) hevder på sin side at bruk av friluftsliv i miljøterapeutisk arbeid med barn og unge har betydninger for deres psykiske og fysiske helse og viser til erfaringer fra wilderness programmer for barn og unge. Disse programmene går ut på at barn og unge oppholder seg utendørs i et terapeutisk opplegg der de overnatter, løser ulike utfordringer sammen og gjennomfører planlagte og mer spontane samtaler.

Som nevnt tidligere forteller enkelte informanter om personlige utfordringer som skapte et behov og et ønske om å få inngå i friluftslivsaktivitet og turer sammen med en voksen alene. Dette syntes mer spesifikt å ha å gjøre med et behov for eller et ønske om dempet stimuli. På den andre siden fremstår relasjon til de andre beboerne som nettopp en enkeltstående faktor som bidro til situasjonsbestemt støtte, som førte til mestringsopplevelser, motivasjon for å dra på en friluftslivsaktivitet og/eller å fullføre det som var påbegynt. De eldste ungdommene ble gjerne mentorer for de yngste, og slik oppstod det også en god dynamikk i gruppen. Frønes (2016) poengterer at medbeboere kan kompensere for mangler og begrensninger knyttet til miljøterapeutene og det miljøterapeutiske arbeidet. Denne jevnaldningspåvirkningen får dermed betydning for hvilke erfaringer beboerne sitter igjen med i etterkant av fellesaktiviteter i regi av institusjonen.

5.4 Friluftsliv som en del av livet nå

To av informantene ser i dag på friluftsliv som en viktig del av sitt liv. De gir uttrykk for at de er takknemlige for at de fikk mulighetene til å oppleve mestring, og å inngå i relasjoner med andre i forbindelse med turer og friluftslivsaktiviteter i botiden. En av disse hadde erfaring med friluftsliv før botiden. Den andre hadde ikke det. Begge beskriver friluftsliv som en viktig del av sin livsførsel nå. De forteller at naturen gir dem ro og mestringsopplevelser, og det er mulig å tolke deres utsagn dit hen at den har gitt dem bedret psykisk og fysisk helse. De forteller at de verner om naturen, og at de bruker friluftsliv aktivt i familielivet. Informantene gir videre uttrykk for at de ser stor verdi og glede i å bringe videre noe av det de selv erfarte gjennom nære fortrolige voksne i sin botid i institusjon. Bagøien (2016) hevder at det viktigste bidraget for å fremme friluftsliv er å la barn og unge få utfolde seg, mestre og å bli glade i naturen sammen med andre, slik at de kan bringe dette videre. For informantene i denne studien har friluftsliv vært en del av deres sosialiseringssprosess, og de har via gjensidige påvirkninger internalisert verdier som de har tatt med seg videre i livet. Frønes (2016) hevder at barn er aktive subjekter i sin sosialiseringssprosess, og at denne prosessen har betydning for deres individuelle utvikling og deres etablering og deltakelse i samfunnet.

De to øvrige informantene som ikke bedriver nevneverdig med friluftsliv i dag beskriver ikke et direkte savn knyttet til dette. Noe av det de forteller kan likevel tolkes dit hen at de har lyst til å bedrive friluftsliv, men at de opplever begrensninger ved at de ikke har venner som ønsker det samme, eller at de ikke har tilgang til fasiliteter og/eller materielle ressurser. Setter man dette opp imot de nasjonale målene for friluftsliv kan man tolke det slik at friluftsliv ikke føles like tilgjengelig for alle (Kurtze, Eikemo og Hem, 2009). Til tross for de positive aspektene ved friluftsliv finnes det begrensninger som gjør at noen ikke ser mulighetene til å realisere og/eller videreutvikle denne interessen.

6. Oppsummering og avsluttende refleksjon

Studien viser at tidligere beboeres erfaringer med friluftslivsaktiviteter under botid i en barneverninstitusjon har gitt dem opplevelser som er knyttet til mestring og læring. Den viser også at delte opplevelser både med miljøterapeuter og jevnaldrende medbeboere har vært betydningsfullt og avgjørende for gode erfaringer i uterommet. Friluftslivsaktivitetene kunne tilrettelegge for medvirkning og bidra til å fremme og styrke relasjonelle bånd. Videre fremhever informantene at det var viktig for dem at miljøterapeutene ivret for og i jobben sin, og at de var trygge på - og evnet å ta i bruk friluftsliv i sin yrkesutøvelse. Gjennom dette synes institusjonens faglige fokus rettet mot friluftsliv å ha hatt positiv innvirkning på deres erfaringer og muligheter til å oppleve friluftsliv under botiden. Informantene gir dessuten uttrykk for at opplevd tilfredshet, velvære og ro var betydningsfullt for dem i forbindelse med turer og friluftslivsaktivitet i naturen.

Det som fremkommer i denne studien baserer seg på et datamateriale hvor fire tidligere beboere ved en og samme institusjon har gitt informasjon og beskrevet hvordan de erfarte turer og friluftslivsaktiviteter under botiden. Til tross for det begrensede omfanget er det mulig å anta at andre barneverninstitusjoner vil kunne dra nytte av den kunnskap som studien bibringer i sitt miljøterapeutiske arbeid. Å forholde seg til noe som beskrives som vellykket, erfaringsrikt og positivt har verdi, ikke minst i forbindelse med diskusjonen om hva miljøterapeutisk arbeid kan og bør romme. Min studie tar kun for seg friluftsliv som innfallsvinkel i miljøterapeutisk arbeid uten sammenligning med eksempelvis musikk, kunst, håndverk eller dans. Disse og andre aktivitetsformer kan også ses på som arenaer, mulige verktøy eller tilnærminger i miljøterapeutisk arbeid i institusjonene som tilrettelegger for aktiv deltakelse fra beboernes side, og hvor de får mulighet til å utforske sine egne ressurser. Å skape gode terapeutiske rom for samvær med barn og unge i barnevernsinstitusjoner er et samfunnsansvar som hver enkelt institusjon og miljøterapeut skal og bør legge til rette for (Gustumhagen, Dønnestad og Steinkopf, 2017). I denne studien har informantene gitt et viktig bidrag til å forstå hva som kan utgjøre terapeutiske rom i miljøterapeutisk arbeid. Ulike metoder og tilnærminger anvendt i norske barnevernsinstitusjoner er viktig å forske på blant annet for å få innsikt i beboernes erfaringer med disse. Man bør lete etter muligheter for å gjøre barnevernsinstitusjonene best mulig, og legge til rette for at beboerne kan få utviklingsmuligheter på linje med andre jevnaldrende. Det er fastsatt som et nasjonalt mål at alle barn og unge skal kunne få friluftslivserfaring uavhengig av oppvekstsituasjon (Kurtze,

Eikemo og Hem, 2009). Med utgangspunkt i funnene som er gjort i denne studien oppfordres miljøterapeuter og eiere av barnevernsinstitusjoner til å se på alle de mulighetene som ligger i bruken av friluftsliv i miljøterapeutisk arbeid.

Referanseliste

Amble, L. og Dahl-Johansen, C. (2016). *Miljøterapi som behandling*, ved komplekse traumer hos barn og unge. Oslo, Universitetsforlaget

Bagøien, T., E. (2006). *Barn i friluft*. Om verdifullt friluftsliv. Oslo: SEBU forlag.

Becker, Stephen (2010). WildernessTherapy: Ethical Considerations for mental health professionals *Child & youth care forum* [1053-1890] vol:39 iss:1 pg:47 -61.

Biddle S., J., H. & Asare, M. (2012). Physical activity and mental health in children and adolescents: A review of reviews. *British Journal of Sports Medicine* 2012;45:886-95.

Bischoff, A., Marcussen, J., Reiten, T. (2007). *Friluftsliv og helse en kunnskapsoversikt*.

Høgskolen i Telemark, Institutt for idrett og friluftsfag.

Brown, F., & Patte, M. (2013). *Rethinking children's play*. London: Bloomsbury Academic.

Barneombudet (<http://barneombudet.no/for-voksne/barnekonvensjonen/hele-barnekonvensjonen/#12>)

Bufdir. (https://www.bufdir.no/Global/Dine_rettigheter.pdf)

Creswell, J., W. (2013). *Qualitative inquiry and research design*, choosing among five approaches, 3rd edition. California: SAGE publications, inc.

Dalland, O. (2006). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode, En kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget

Dragland, Å. (2018). *Slik påvirker naturen oss*. Oslo: Flux Forlag

Dønnestad, E. (2015). *Opplevelser, ikke bare samtaler*. Artikkel RVTS sør (sor.rvts.no)

Fernee, C., B., Gabrielsen, L., E. Andersen, J., W. Mesel, T. (2015). *Therapy in open air: Introducing Wilderness therapy to adolescent mental health services in Scandinavia*. Scandinavian Psychologist, 2, e14.

Frønes, I. (2016). *De likeverdige*. Oslo: Gyldendal akademisk

Frønes, I. (2013). *Å forstå sosialisering*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Fyhri, A., Hauge, Å., L., Nordh, H. (red) (2012). *Norsk Miljøpsykologi. Mennesker og omgivelser*. Oslo: Sintef Akademisk Forlag.

Forskrift om barnevernsinstitusjon. (https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-11-15-1103#KAPITTEL_2)

Gjærum, B., Grøholt, B. og Sommerschild, H. (2006). *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre*. [Oslo]: Universitetsforlaget.

Gustumhaugen, K., Steinkopf, H., & Dønnestad, E. (2017). *Miljøterapeuten*. Oslo: Universitetsforlaget.

Halvorsen, T. (2006). *Miljøarbeid-teori og praksis*. 2. utgave. Bergen: Fagbokforlaget.

Hart, S., Gröhn, H., & Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Hart, S. (2011). *Den følsomme hjernen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Helland, H., Øia, T. (2005). *Forebyggende ungdomsarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget.

Hertz, Søren. (2011). *Barne og Ungdomspsykiatri, nye perspektiver uante muligheter*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Institusjonsplan N.N (2015)

Johansen, J., B. (2017). *Retrospeksjon som vitenskapelig forskningsmetode*. *Utdanningsforskning*. (<https://utdanningsforskning.no/artikler/retrospeksjon-som-vitenskapelig-forskningsmetode>)

Kellert, S. og Wilson, E. (1995). *The Biophilia Hypothesis - A collection of invited papers supporting refuting the biophilia hypothesis*. Washington, D.C. Island Press

Klefbeck, J., & Ogden, T. (2003). *Nettverk og økologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kloep, M., & Hendry, L. (2003). *Utviklingspsykologi i praksis*. Oslo: Abstrakt.

Kurtze, N., Eikemo, T., Hem, K. G. (2009). *Analyse og dokumentasjon av friluftslivets effekt på folkehelse og livskvalitet*. SINTEF A11851. Oslo, SINTEF Teknologi og samfunn

Kvale, S. (2006). *Det kvalitative forskningsintervju*. Otta: Gyldendal Akademisk.

Laumann, K. (2004). Resorative and stress-reducing effects of natural environments: Experiential, behavioral and cardiovascular indices. The Research Centre for Health Promotion, Faculty of Psychology, University of Bergen.

Louv, R. (2008). *Last Child in the Woods: Saving Our Children From Nature –Deficit-Disorder*. New York: Algonquin Books.

Leseth, A. og Tellmann, S. (2018). *Hvordan lese kvalitativ forskning?* Oslo: Cappelen Damm.

Malterud, K. (2013). *Kvalitativ metode i medisinsk forskning*. 3.utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

McCurdy, Leyla yr:2010 vol:40 iss:5 pg:102. *Using Nature and Outdoor Activity to Improve Children's Health*. (Report) Current problems in pediatric and adolescent health care [1538-5442]

Nordisk Ministerråd (2009). *Naturopplevelse, friluftsliv og vår psykiske helse*. Rapport fra det nordiske miljøprosjektet «Friluftsliv og psykisk helse». Nordisk Ministerråd publikasjonskode : TemaNord 2009:545.

Næss S, Mastekaasa, A., Moum, T., Sørensen, T. (2001). *Livskvalitet som psykisk velvære*. NOVA-rapport 3/2001. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring,.

Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste. (<http://www.nsd.uib.no/>).

Olkowska, A. og Landmark, B. (2009). *Hva gjør miljøterapi til miljøterapi*. Fontene: 52-59

Rambøll. (2011). Brukerundersøkelse. *Barn i statlige og private barneverntiltak* (Sluttrapport 30.november 2011). Oslo: Rambøll Management Consulting.

Russell, K., Gillis, H., L. & Lewis, T. (2008). A five-year follow up of a survey of North American outdoor behavioral healthcare programs. *Journal of Experiential Education*

Røkenes, O., & Hanssen, P. (2012). *Bære eller bryte*. Bergen: Fagbokforlaget.

Sandberg, S. (2014). «Den norske turen». *Naturen svikter aldri*. Asker. Dinamo Forlag.

Schaffer, H. (2004). *Social utvikling*. Gylding. Kbh.: Hans Reitzel.

Sjong M., L. (1992). *Friluftsliv i behandling av belastede grupper en oversikt over forskning og utredning*. Direktoratet for naturforvaltning Trondheim.

Skjervheim, H. (1976). *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Oslo: Tanum-Norli.

Slinning, K., Hansen, M., & Moe, V. (2010). *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Smith, M., Fulcher, L., Doran, P. (2013). *Residential child care in practice*. The Policy Press, University of Bristol.

Stern, D. (2000). *The Interpersonal World of the infant*. A View from Psychoanalysis and Developmental Psychology. New York : Basic Books.

Stokholm, A. (2006). *At finde sin plads. Sociale hierarkier blandt børn på døgninstitution.*. Chapter in O.S. Kristensen (Ed.), *Mellem omsorg og metode. Tvaifaglige studier i institutionsliv*. Viborg: Forlaget PUK.

Svendsen, B., Johns, T., U., Brautaset, H. og Egebjerg, I. (2012). *Utviklingsrettet intersubjektiv psykoterapi med barn og unge*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & BjørkeAS

Sørli, T. og J. I. Nergård (2005): *Treatment satisfaction and recovery in Saami and Norwegian patients following psychiatric hospital treatment: A comparative study*. *Transcultural Psychiatry*, 42, s. 295 – 316.

Sætrang, L., Marianne (2014). «*Miljøterapeut og ungdom-å være mennesker for hverandre*» Master i sosialt arbeid. Diakonhjemmet Høgskole

Thagaard, T. (2015). *Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitativ metode*. 4.utgave. Oslo: Fagbokforlaget.

Tetzchner, S. (2003). *Utviklingspsykologi*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Thuren, T. (2012) *Vitenskapsteori for nybegynnere*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Ulset, G. (2009). *Ungdoms fritid ved opphold i barnevernsinstitusjon. Fritid tid fri!* Barnevernets utviklingssenter. NTNU samfunnsforskning Trondheim.

Ulset, G. (2015). *Vennskap- Perspektiver og tilnærminger blant ungdom i barnevernsinstitusjon*. Tidsskriftet norges barnevern nr 2 2016 vol 93 Universitetsforlaget.

Ulvestad, K., A., Henriksen, A., K., Tuseth, A., G. & Fjeldstad, T. (red.). (2012). Klienten den glemte terapeut. Brukerstyring i psykisk helsearbeid. Polen: Gyldendal Akademisk.

Utdannings- og forskningsdepartementet (2005).

(https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/kd/pla/2006/0002/ddd/pdfv/269385-rammeplan_for_barnevernspedagogutdanning_05.pdf)

Wells, N. and Evans, G. (2003). Nearby Nature: A buffer of life stress among rural children. *Environment and Behavior*, 35(3), pp.311-330.

Øia, T. og Fauske, H. (2010). *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt forlag.

Øvreide, H. (2005). *Samtaler med barn*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Aamodt, L. G. (2014). *Den gode relasjonen*. Polen: Gyldendal Norsk Forlag.

Gro Ulset
Institutt for psykisk helse NTNU

7491 TRONDHEIM

Veiviser

Veiviser

Dimensjon

Dokument

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 10.05.2017. Møkingen gjelder prosjektet:

54378 *Futursliv i miljøteknologisk arbeid*
Behandlingsansvarlig NTNU, ved Institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig Gro Ulset
Student Rønne Sneisen

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsloven. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeklømmet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helsepersonelloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endingsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database:
<http://svo.nsd.uib.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 20.12.2018, sette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstveit

Siri Tenden Myklebust

Kontaktperson: Siri Tenden Myklebust tlf: 55 58 22 68

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent med NSD's rutiner for elektronisk godkjenning.

NSD Nasjonal center for bruk av personopplysninger AS Havnallu 100, 2011, 0450 Oslo Tlf: +47 22 38 21 17 nsd@nsd.no Org.nr: 985 32 384
NSD - Nasjonal Center for Personopplysninger NO 5007 Drammen, NORGE AY Faks: +47 55 58 96 50 www.nsd.no

Vedlegg

Godkjenning NSD

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentarer

Prosjekt nr: 34578

TOMMAT:

Formålet er å undersøke hvilke utfordringer tidlige barnevernshem har med identifisering på innflyttinger.

UTVANG OG REKRUTTERING

Utvalget består av voksne personer som er tidligere bebodde ved en barnevernsinstitusjon. Leser ved institusjonen vil fremme informasjonen til personelle deltagere. De som er skilt å delta er selv kontaktet med skolen. Personvernombudet legger til grunn at regelverket ikke er til hinder for rekutteringen, og at forenevnte testes på en slik måte at innflyttingen ved de deltagende tvunnes.

DOBBERI - ROLLE

Vi gjør oppmerksom på at når en forsker på egen egen arbeidsplass må man være heviser sin delaktighet. Det kan oppstås uklarhet å si nei til å delta når man har et profesjonelt forhold til personelle deltagere i prosjektet. Ved rekuttering vil eget medverk er det spesielt viktig at forenevnte testes på en slik måte at deltagelsen ved deltagende tvunnes. Vi viser der omring til vår temastikk og å forsker på egen arbeidsplass. <https://www.stud.uib.no/personvernombudet/forskning/ansvarspuskecard/>

DATA

Data samles inn gjennom intervjuer med intervjuer. Intervjuene omhandler delaktige erfaringer med innflytting og oppfølging av tilstedeværelse som tilnærmet informasjon. I tillegg er det et etnografisk arbeid.

Fordi utvalget er tidligere barnevernshem vil det behandles sensitive personopplysninger om deltagere. Ifølge personopplysningsloven § 2 nr. 8 (c).

Vi minner om at vår tilnærmet like omfatter behandling av personopplysninger om personer som ikke deltar i prosjektet. Det er derfor avgjørende at intervjuene gjennomføres slik at det ikke fremkommer personopplysninger om deltagere eller tidligere bebodde ved institusjonen som ikke deltar i prosjektet. Vi ser på at måten og vedtaket går gjennom intervjuene i forsker av intervjuene for å sikre at spørsmål er utformet på en slik måte at de kan besvares uten at det fremkommer informasjon om andre.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltagelse. Informasjonstexten vil er gitt utformet.

DATASKJEMLEIE

Personvernombudet legger til grunn at studiet etterfølger NTNUs sine interne retningslinjer for dataskjematikk. Dessuten personopplysninger skal lagres på mobile enheter, som opplysningsne trykkes til trykkelig. Vi viser her til at

Datatilsynets retningslinjer om kryptering: <https://www.datatilsynet.no/retninger-og-tilgjengselbehandling>. Personopplysninger/kryptering: Personopplysninger som overføres elektronisk utenfor den betjeningsskjermsvernet skal krypteres. Det kan tilsluttet er nødvendig. Det skal være mulig å kontrollere og nødvendige informasjon er nødvendig når informasjonen inneholder sensitive eller beskyttelsesverdige personopplysninger.

DATATILSYNET

En kontaktskjema-system er delaktighet for prosjektet. NTNUs skal legge tilrettelegge systemet med denne om hvordan personopplysninger skal behandles. Ifølge personopplysningsloven § 2-5. For råd om hva datatilsynet er ansvarlig for, se informasjonen ved siden: <https://www.datatilsynet.no/Sikkerhet> med kontroll/Datashedtandokumenter.

Informasjonstexten med tilleggs skjemaer er behandlet i henhold til:

PROSJEKTSJUTT OG ANONYMISERING

Forevnte prosjektstutt er 26.12.2018. Utvalgte prosjektstuttene skal fjerne alle opplysninger om utvalgte, anonymisering i henhold til henholdt dokumenter er slik at ingen enkelts spørsmål kan gjenkjennes. Det gjøres ved:

- slette direkte personopplysninger (som navne, adresse, e-post)
- slette omskrivne henholdsvis personopplysninger (identifiserende sammenheng av kode, navn, personopplysninger som f.eks. postadresse, sted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

Vi gjør oppmerksom på at også datashedtandokumenter med slette personopplysninger tilknyttet prosjektet i slike systemer.

Forespørsel og informasjon om deltakelse i forskningsprosjekt/samtykkeerklæring

Mitt navn er Ronnie Lyng Sneisen. Jeg er masterstudent ved NTNU, og tar en mastergrad i barn og unges psykiske helse. Jeg jobber til daglig i barnevernsinstitusjonen N.N.

Mitt forskningsprosjekt handler om bruk av friluftsliv i barnevernsinstitusjoner, og tema for prosjektet er: Friluftsliv i miljøterapeutisk arbeid. Jeg ønsker å invitere deg til å være med på prosjektet på grunn av at jeg ønsker å høre om dine erfaringer med friluftsliv i botiden på N.N. Jeg ønsker å få innsikt i hva det ga deg av opplevelser, og hva som skjedde mellom deg og de du var på tur eller aktivitet sammen med.

Institusjonsleder har allerede vært i kontakt med deg , for å høre om du ønsker å delta i prosjektet, og jeg har sendt deg invitasjon per post. I prosjektet ønsker jeg å intervju 4-5 av dere unge voksne som tidligere har bodd på N.N. Intervjuene vil avtales på forhånd, og vil foregå på et sted som passer for dere. Jeg vil møte hjemme hos dere om det er ønskelig. Selve intervjuet vil vare fra 45-60 min, og vil være med en av dere i gangen. Det er selvsagt frivillig å delta på forskningsprosjektet. Dersom du trekker deg vil ingen opplysninger om/fra deg bli brukt i forskningsprosjektet/masteroppgaven. Intervjuet vil bli tatt opp på opptaker og lagret på en usb-disk i etterkant og lagt i et låsbart skap.

Jeg vil på bakgrunn av mitt hørselsproblem få hjelp av en person til skrive over intervjuene fra tale til tekst. Datamaterialet anonymiseres og opptakene vil i innen prosjektslutt slettes. Det vil kun være meg selv, personen som skriver av intervjuene, og min veileder Gro Ulset som vil få tilgang til intervjuene med dere. Ingen av dere vil kunne bli kjent igjen i den endelige masteroppgaven, som vil bli ferdigstilt i løpet av 2018. Prosjektet er meldt til Norsk senter for forskningsdata (NSD) . Jeg har taushetsplikt, og informasjonen jeg får fra deg vil bli behandlet fortrolig. Din anonymitet vil være sikret i masteroppgaven.

Jeg håper du ønsker å delta i mitt prosjekt, og dele dine erfaringer med meg. Om det er noe du vil spørre om eller som ikke er klart nok, er det bare å ta kontakt med meg på mobil: 98256312. Om du vil være med på prosjektet kan du skrive under nederst på arket og sende det tilbake til meg i den ferdigfrankerte konvolutten.

Mvh Ronnie Lyng Sneisen Adresse: Furuhaugveien 3, 7550 Hommelvik.

Muntlig og skriftlig informasjon er mottatt, og jeg er villig til å delta på studien. (Ja)

Navn:

Dato:

Sted:

Intervjuguide

Innledning:

-Jeg forklarer hensikten med intervjuet.

-Forteller om hva jeg er interessert i å høre om .

Anonymitetsbeskyttelse:

-Forklare informanten at ingen personer vil bli gjenkjent

-Informerer om lydopptaket og presiserer hvem som vil få tilgang til opptaket.

-Informerer om at de kan trekke samtykke til deltakelse.

Innledende spørsmål om informanten og bruken av friluftsliv:

-Om jeg nevner ordet friluftsliv, hva tenker du på da?

-Hva er din alder nå og er det lenge siden du bodde på institusjonen?

-Hvilke erfaringer hadde du med friluftsliv fra før du flyttet til?

-Kan du fortelle noe om friluftslivsaktivitetene dere brukte å gjennomføre, når du bodde på

-Var det aktiviteter som dere gjentok flere jevnlig i løpet av tiden du bodde der ?

-Var det en eller flere aktiviteter du likte spesielt godt ?

-Kan du fortelle meg om en aktivitet/ tur du husker godt ?

-Hva var viktig for at en aktivitet skulle være positiv for deg?

-Var det noe som var mindre positivt ?

- Inngående spørsmål :

-Dro du på aktiviteter sammen med personalet alene, og eller sammen med andre barn /ungdommer?

-Hvordan opplevde du det å være sammen med noen på tur?

-Kan du si noe om hvordan bruken av friluftsliv bidro til din trivsel på institusjonen ?

-Likte du best å dra med en voksen alene, eller sammen med andre beboere?

-Kan du si noe om samspillet mellom deg og de du var på tur med.

-Hva tenker du er viktig at miljøterapeutene legger vekt på, når de har med seg barn/ unge på friluftsliv?

-Driver du med noen form for friluftsliv på egen hånd i dag ?

Avsluttende spørsmål.

-Er det noe du vil nevne eller spørre om før vi avslutter ?

